Выходзіць з 20 снежня 1945 года

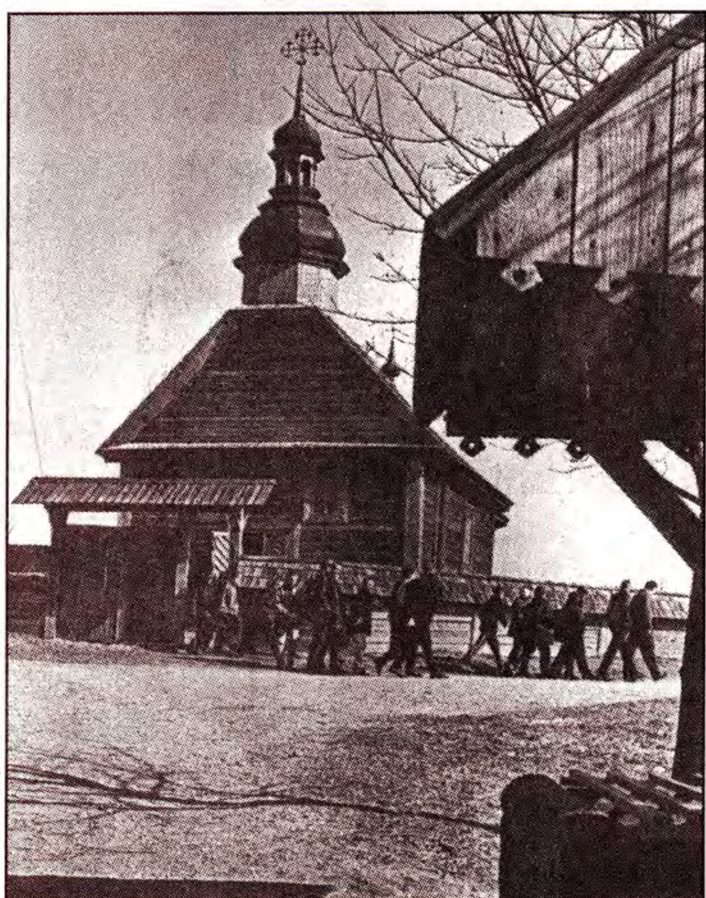
Настаўніцкая газета

ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

№ 37(5368)
Аўторак, 26 сакавіка 2002 года

Дабрачыннасць

Школьнікі пабачылі сапраўдны вятрак

На школьным двары – сапраўдны гармідар (размова ідзе пра двор школы №110, што ў сталічным мікрараёне Курасоўшчына). І з гэтага гамузу спачатку найбольш выдаюцца крыклівыя галасы, дурнаватыя кепікі, грубавата-дэманстрацыйныя выпады ў адносінах адзін да аднаго. Што зробіш – пераходны ўзрост з усімі атрыбутамі.

Побач, чую, ідзе разборка: "Ганна Сяргееўна, чаму гэта раптам я не еду? – абураецца адзін з вучняў (побач з ім – яшчэ трое апальных кандыдатур). – ...Дык, гэта, нармальна я сябе паводзіў. Ну, дык сапраўды!" – і вочы такія, як кажуць, шчырыя-шчырыя. Але настаўніца застаецца непахіснай.

Раней трэба было працаваць над іміджам добрага хлопца. А цяпер – глядзі сабе ўслед аўтобусу. Дакладней, двум. На якіх астатнія, – напэўна, тыя, хто больш-менш ніштавата зарэкамендаваў сябе як мінімум у апошні час – накіроўваюцца ў музей. Дый не проста ў музей, а ў Беларускі дзяржаўны музей-запаведнік "Менка", што пад адкрытым небам.

Гэта можна назваць дабрачыннай акцыяй. Перш за ўсё яна праводзіцца для дзяцей з праблемных сем'яў. Такіх дзяцей тут дваццаць. А заадно і для астатніх сарака звычайных-"сярэднестатыстычных" вучняў, якія, "карыстаючыся выпадкам", не прамінулі далучыцца. З той толькі розніцай, што для тых дваццаці сталічны мясакамбінат прадаставіў невялічкі аўтобус – бясплатна, зразумелая справа. А астатнія аплачвалі транспартныя выдаткі са сваёй кішэні. А ўжо экскурсію супрацоўнікі музея правялі бясплатна і для тых, і для другіх.

* * *

"У маляўнічым наваколлі Менска, – чытаю ў брашурцы пра музей, – дзе зліваюць воды ціхаплынная Пціч і гістарычна вядомая Менка, пад адкрытым небам размешчаны унікальны музей-запаведнік. Ва ўтульным рэчышчы, сярод тальвегаў і пагоркаў паўстаюць помнікі народнага дойлідства з розных гістарычна-этнаграфічных рэгіёнаў Беларусі. Тут, побач з гарадзішчам на Менцы, знітаваўшыся ў адзіным асяродку, святыні гісторыі і культуры прашчураў набылі сваё новае жыццё..."

Але ж адна справа пра тое пачытаць і паглядзець здымкі. Іншая – калі выходзіш з аўтобуса, а на цябе праз поле глядзяць сапраўдны вятрак з аднаго боку, і не менш сапраўдная старая драўляная царква – з другога. Дык тое, трэба сказаць, уражвае. Нібыта на сампраўдзе ў мінулым стагоддзі апынуўся. Нават настрой асаблівы – такі зачаравана-таямнічы – з'яўляецца. Прыемна.

"У аснову навукова абгрунтаванай структуры экспазіцыі запаведніка, – расказвае экскурсавод, – пакладзена раяніраванне матэрыяльнай культуры беларусаў, у адпаведнасці з якім тэрыторыя рэспублікі падзяляецца на Паазер'е, Падняпроўе, Цэнтральную Беларусь, Усходняе і Заходняе Палессе, Панямонне. Кожны рэгіён прадстаўлены тут фрагментам тыповага паселішча XIX – пачатку XX стагоддзя з традыцыйнай забудовай (грамадскія і культурныя збудаванні, сядзібы і двары, вытворчыя пабудовы і інш.). Кампазіцыйнай воссю архітэктурна-ландшафтнага ансамбля з'яўляецца Пціч і яе поплаў. Перапады вышынь паміж поплавам і плато ствараюць цудоўныя ўмовы для адлюстравання ў экспазіцыі музея асаблівасцей ландшафту розных рэгіёнаў Беларусі".

Во як. Беларускі дзяржаўны музей-запаведнік усё ж такі, а не абы-што.

* * *

Яшчэ калі мы едзем у аўтобусе, я думаю: няўжо гэтай вось моладзі ёсць справа да нейкіх старых хатак? Але потым я назіраю за тым, як гэтыя падлеткі дружна ходзяць за экскурсаводам і ўважліва слухаюць яго. Дый не механічна цёгаюцца ўслед, як зомбі, а яшчэ і задаюць нейкія пытанні. Тое-сёе цікава ім усё ж такі.

А паглядзелі мы з імі Пакроўскую царкву з вёскі Логнавічы Клецкага раёна, сядзібу з вёскі Заброддзе Стаўбцоўскага раёна, кузню з вёскі Клачкова Маладзечанскага раёна, пуню з вёскі Ваўкаўшчына Міёрскага раёна, адрыну з вёскі Леваковічы Пастаўскага раёна, вяночны двор з вёскі Будзічы Докшыцкага раёна. Ну, і вельмі каларытны вятрак з вёскі Янушоўка Мядзельскага раёна, які асабліва ўразіў школьнікаў.

Вельмі цікава аказацца ў хатцы, дзе ўсё начынне тагачаснае, прымерыць сябе пад тыя стандарты жыцця. Уваходзіш. Падлога ў хаце – глінабітная. Першае, што бачыш – беленькая печка з камінчыкам збоку. Яшчэ ў ёй шмат ніш-пячурак для патэльняў, для насення, тытыню. Ёсць і прасторны падпечак, у які пускалі курэй, калі было дужа холадна. Хараство!

Насупраць – чырвоны кут з абразамі, стол, шырокія лавы, паліца ў бабіным куце з розным цагляным посудам. У кладоўцы – таксама паліцы з посудам, бандарныя вырабы. Карацей кажучы, шмат тут усякіх незвычайных для нас прадметаў інтэр'еру, дзіўных цяпер прылад працы. Атмасфера тут заварожвае. Сеў бы і глядзеў у маленькае ваконца на чатыры шыбкі, марыў бы пра нешта ці думаў "пра жыццё". Але часу на тое, каб глядзець у вокны, няма. Хуценька зіркнулі – і пайшлі далей.

Так вось, ходзячы разам са школьнікамі з хаты ў хату, я заўважаю, што яны, аказваецца, у гэтай справе нешта "цямяць". Пра тое яны чулі, гэта вывучалі, яшчэ нешта – бачылі. Аказваецца, і ў іх школе ёсць музей этнаграфіі і побыту, загадчыца якога – Ганна Сяргееўна Сасноўская, яна ж выкладчыца беларускай мовы і літаратуры – суправаджае вучняў. Да таго ж, школа ў іх – беларускамоўная. Так што, урэшце, я гляджу на іх ўжо як на сімпатычных дзетак (хоць некаторыя крыху выбрыкваюцца і ставяць адзін аднаму рогі перад фотакамерай).

* * *

З усёй кампаніі я выдзеліла асабліва зацікаўленага хлопца, які мэтанакіравана і сур'ёзна ўсё разглядае і распытвае, – хіба толькі не запісвае. Калі ўсе пабеглі ўжо ў аўтобус, ён яшчэ заставаўся ў кузні, што знаходзіцца на выхадзе з экспазіцыйнай зоны – яшчэ не пра ўсё давеадаўся ў экскурсавода. І ўвогуле нічога сабе хлопец.

Завуць яго Афкан Мустафаеў. Вучыцца ў 9 "В", прычым не абы-як, а на "4" і "5".

Шмат чаго ён тут пабачыў для сябе новага, некаторыя рэчы вельмі ўразілі яго – "хоць бы вось гэтыя саламяныя стрэхі". Я цікаўлюся, ці ёсць у яго бабуля ў вёсцы, дзе б ён мог пабачыць нешта такое. Афкан кажа, што ёсць, толькі яго бабуля жыве ў Азербайджане. Там – даволі сучасная вёска, і такога не пабачыш. Дык трэба глядзець тут.

Нарэшце едзем назад, і я цікаўлюся ў астатніх пра ўражанні. "Нармальна", – кажа мне Жэня з 9-га класа. Яго сусед таксама з ім пагаджаецца. "Ну, прызнайцеся шчыра, сапраўды было цікава?" – усё не сунімаюся. "Гадзіцца", – кажуць яны.

Вярнуўшыся на школьны двор, яны, выходзячы з аўтобуса, развітваюцца з Ганнай Сяргееўнай, і многія кажуць:"Дзякую, вельмі спадабалася". І па тым, як яны гэта робяць, я канчаткова пераконваюся, што яно і сапраўды "гадзіцца".

Вольга ЗАЙКІНА.

НА ЗДЫМКАХ: ля Пакроўскай царквы з вёскі Логвінавічы Клецкага раёна; экскурсавод Любоў Марчук расказвае, як карыстацца кроснамі; у хаце на пагонным двары з вёскі Садавічы Капыльскага раёна.

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

І педагог, і навуковец

Міхасю Станіслававічу Яўневічу - 80

Амаль сорак гадоў, з 1963 года, беларускія школьнікі вывучаюць родную мову па падручніках Міхася Станіслававіча Яўневіча.

Яго першыя прафесійныя гады прайшлі на Століншчыне, дзе ён выкладаў беларускую мову і літаратуру. Потым працаваў у школах Валожына і Барысава, у Барысаўскім педвучылішчы. І вось ужо пяцьдзесят гадоў лёс Міхася Станіслававіча звязаны з Беларускім дзяржаўным педагагічным універсітэтам імя Максіма Танка.

У свае восемдзесят прафесар М.С.Яўневіч жыве актыўным жыццём: праводзіць практычныя заняткі, кіруе аспірантамі, узначальвае Савет па абароне кандыдацкіх дысертацый па беларускай і рускай мовах, методыцы выкладання беларускай мовы ў БДПУ.

Шмат увагі надае Міхась Станіслававіч адраджэнню нацыянальнай культуры. І за вялікую педагагічную, навуковую і грамадскую дзейнасць у галіне беларускай навукі і культуры Міхась Яўневіч узнагароджаны медалём Францішка Скарыны.

У дзень 80-годдзя Міхася Станіслававіча ўсе супрацоўнікі і студэнты БДПУ шчыра віншуюць яго і жадаюць здароўя, шчасця, плёну на карысць Бацькаўшчыны.

Весткі

Навучэнцы рыхтуюцца да фестывалю

У залах Мінскага гарадскога вучэбна-прафесійнага цэнтра дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва прадстаўлены каля 200 работ па разьбе і вышыўцы, ганчарныя вырабы і арыгінальны абутак, мадэлі беларускіх нацыянальных касцюмаў розных эпох і проста падзелкі.

У ёй прынялі актыўны ўдзел навучэнцы ўсіх 32 педагагічных каледжаў і прафесійна-тэхнічных вучылішчаў сталіцы.

У рамках маючага адбыцца фестывалю "Беларускі вянок" будуць прадстаўлены лепшыя з экспанатаў у Цэнтры тэхнічнай творчасці вучняў краіны на такой жа, але ўжо выставе рэспубліканскага значэння.

"Новая зямля" — кніга года

Сёлета сярод падзей культурнага жыцця Беларусі ёсць два юбілеі, прысвечаныя 120-годдзю з дня нараджэння Якуба Коласа і Янкі Купалы. Іх можна аднесці да народных свят.

Цяпер у нашай краіне зарэгістравана 233 выданні твораў Я.Коласа агульным тыражом 6 млн. экзэмпляраў і Янкі Купалы адпаведна 153 выданні і 2,8 мільёна экзэмпляраў. За кошт новых юбілейных выданняў у хуткім часе гэтыя ўражваючыя лічбы павялічацца.

Адбылася прэзентацыя любімай многімі паэмы "Новая зямля", цудоўна выдадзеная беларускім фондам культуры пры падтрымцы Міністэрства інфармацыі краіны на трох мовах – беларускай, рускай і польскай.

Выхад кнігі прыўрочан да 120-годдзя з дня нараджэння вялікага беларускага паэта. Да ўвагі чытачоў больш як 90 арыгінальных ілюстрацый, якія выкананы вядомым майстрам, прафесарам, народным мастаком Васілём Шаранговічам. Яму гэтая работа была ў радасць: афармляючы кнігу, мастак вяртаўся ў сваё дзяцінства, атмасферу сельскага быту. Дарэчы, "Новую зямлю", якая, на думку спецыялістаў, стане адной з кніг года, знакаміты мастак ведаў у школе на памяць. Сапраўды, фундаментальнае выданне Я.Коласа. Тыраж яго, 5000 экзэмпляраў, зусім не дастатковы для таго, каб задаволіць ім попыт чытачоў. Расійскім і польскім чытачам кніга будзе прадстаўлена ў бліжэйшы час. Разыдзецца "Новая зямля" вельмі хутка – дзякуючы дзяржаўнай падтрымцы цана будзе невысокая для кнігі такога аб'ёму і паліграфіі – каля 15 тысяч беларускіх рублёў. Прадавацца будзе частка тыражу ў Расіі і Польшчы.

Педагогі-лаўрэаты

Чатыром прадстаўніцам Гродзенскай вобласці прэзідыум абласнога савета жанчын, на чале якога намеснік старшыні аблвыканкама Марыя Бірукова, за актыўны ўдзел у жаночым руху, добрасумленныя адносіны да працы, клопаты аб сям'і і выхаванне дзяцей прысвоіў ганаровае званне "Лаўрэат прэміі абласнога савета жанчын".

Гэтага звання ўдастоены ў ліку іншых і педагогі Гродзеншчыны: старшыня Начскага Савета дэпутатаў Воранаўскага раёна Ніна Дзятчык, намеснік дырэктара сярэдняй школы № 1 гарадскога пасёлка Карэлічы Галіна Калтунова, дырэктар Путрышкаўскай сярэдняй школы Гродзенскага раёна, старшыня жаночай арганізацыі "Надзея" Лілія Кашанкова.

Пётр ШУБЯНОК.

Навіны

Стануць стыпендыятамі

85 юных талентаў стануць стыпендыятамі спецыяльнага Фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі. Адпаведнае рашэнне савета фонду нядаўна зацвердзіў Аляксандр Лукашэнка.

Наогул, за шасцігадовую гісторыю існавання гэтага фонду больш як пяцьсот юнакоў і дзяўчат адзначаны стыпендыяй, а каля 220 атрымалі разавую матэрыяльную дапамогу. Усе стыпендыяты з'яўляюцца лаўрэатамі рэспубліканскіх і міжнародных фестываляў і конкурсаў.

Аўтары - настаўнікі

Нядаўна ўбачыў свет навучальны дапаможнік "Барысаў і Барысаўшчына", падрыхтаваны аўтарскім калектывам настаўнікаў геаграфіі пад кіраўніцтвам іх калегі з барысаўскай сярэдняй школы № 17 Галіны Сыраежкінай.

Ён дае магчымасць прасачыць сацыяльна-эканамічнае і культурнае развіццё горада з моманту яго заснавання і да нашых дзён.

Яшчэ з 1 верасня мінулага года ў навучальных праграмах усіх сярэдніх навучальных устаноў Барысава з'явіўся новы прадмет – "Барысавазнаўства".

Яго ўвядзенне было абумоўлена блізкім ужо 900-гадовым юбілеем горада, а таксама імкненнем педагогаў пашырыць веды выхаванцаў аб родным горадзе. А прабел, выкліканы адсутнасцю падручніка, педагогам давялося кампенсаваць уласнымі сіламі.

Так нарадзіўся навучальны дапаможнік. Новы прадмет палюбілі юныя барысаўчане. Ён не знікне са школьных праграм і пасля юбілейных урачыстасцей горада.

"Літаратурныя постаці Віцебшчыны"

Нядаўна ў выдавецтве Віцебскага дзяржаўнага універсітэта імя П.М.Машэрава выйшла ў свет новая кніга.

У зборніку "Літаратурныя постаці Віцебшчыны" сістэмна разглядаецца творчасць Вацлава Ластоўскага, Уладзіміра Дубоўкі, Анатоля Вярцінскага, Пятра Васючэнкі і іншых пісьменнікаў, паэтаў і навукоўцаў з гэтага рэгіёна.

Выданне зацікавіць настаўнікаў і выкладчыкаў, студэнтаў і школьнікаў, усіх аматараў роднай літаратуры.

Развітайцеся з цыгарэтай

Міжнародная антытытунёвая кампанія "Кінь курыць і выйграй" заклікае курцоў развітацца з цыгарэтай.

Кампанія будзе праводзіцца ў маі гэтага года ва ўсіх краінах па рашэнні Сусветнай арганізацыі аховы здароўя.

Яе ўдзельнікам можа стаць кожны, хто дасягнуў 18 гадоў, мае стаж пастаяннага курэння не менш як год і вырашыў атрымаць перамогу над уласнай шкоднай звычкай.

Неабходна толькі запоўніць рэгістрацыйную картку і адправіць яе ў рэгіянальны Цэнтр здароўя.

Так, напрыклад, у Мінску ён знаходзіцца па адрасе: вул. Я.Купалы,9.

Стартавы дзень адмаўлення ад курэння – 2 мая, заключны – 29 мая, калі ў цэнтрах здароўя пройдуць розыгрышы латарэі сярод удзельнікаў кампаніі.

Прэтэндэнты на галоўныя прызы будуць праходзіць тэст на вызначэнне вокісу вугляроду ў выдыхальным паветры для пацвярджэння таго, што чалавек не курыў на працягу месяца.

Пераможцы рэгіянальнага ўзроўню паспрабуюць шчасця на рэспубліканскім розыгрышы. Акрамя гэтага, у іх ёсць шанц стаць уладальнікам еўрапейскага прыза ў 2,5 тысячы долараў і міжнароднага – у 10 тысяч долараў.

Урок па СМІ

У школе № 18 Брэста прайшоў адкрыты ўрок, прысвечаны сродкам масавай інфармацыі.

На ім прысутнічалі супрацоўнікі газет і тэлежурналісты.

Вучні падрыхтавалі рэферат па гісторыі мясцовых газет, а журналісты расказалі аб сваёй нялёгкай, але цікавай прафесіі.

Дыпламантка з Гомеля

Чатыры дыпломы за першую палову навучальнага года атрымала пяцікласніца школы № 61 Гомеля Аня Гарбунова.

Першы – у школьнай алімпіядзе па рускай мове, другі – у намінацыі "Аўтарскі верш" фестывалю "Усе мы родам з дзяцінства", трэці – у конкурсе мастацкага чытання, чацвёрты – у абласным конкурсе юных мастакоў.

Казімір ЮРОЙЦЬ.

Курсанты - у гімназіі

Курсанты Ваеннай акадэміі пабывалі ў гасцях у старшакласнікаў сталічнай гімназіі №11 імя генерала арміі І.Чарняхоўскага.

Сустрэча была арганізавана пры ўдзеле выкладчыка кафедры маральна-псіхалагічнай падрыхтоўкі акадэміі палкоўніка запасу Н.Серадзінава і адміністрацыі гімназіі.

І госці, і гаспадары засталіся задаволенымі. Больш за тое, гімназісты спадзяюцца, што іх сяброўства з трэцякурснікамі-псіхолагамі агульнавайсковага факультэта працягнецца.

Што да заўтрашніх афіцэраў, дык яны былі радыя адчуць на сабе захопленыя позіркі і бляск вачэй гімназістаў. Расказваючы пра армію, пра акадэмію, пра свае будні і захапленні, яны знаёмілі вучняў гімназіі з той работай, якую будуць выконваць пасля заканчэння акадэміі. Прычым першымі іх салдатамі стануць менавіта тыя падлеткі, якія цяпер вучацца ў старшых класах школ, гімназій, прафтэхвучылішчаў.

Аляксандр БУСЬКО, курсант.

Новае ў выхаванні

Мама па кантракце

Не так даўно пусціла парасткі на Чашніччыне новая форма выхаваўчай работы, якую ўжо ахрысцілі прыёмнай сям'ёю

Не кожны з нас адужае вясковае жыццё. Толькі на першы погляд здаецца нам, што ў вёсцы рай: прырода, з якою можна зліцца ў адзіным душэўным парыве, побач рэчка ці возера, лес з грыбамі ды ягадамі – жыві не хачу. Асабліва ўлетку. Так – і лес, і рэчка, і чыстае паветра, але ўсё роўна нашым вяскоўцам, асабліва тым з іх, якія не б'юць лынды, а трымаюць вялікую гаспадарку, трэба ўручаць вышэйшыя ўзнагароды, а пры сустрэчы здымаць перад імі шапку...

Ірына Іванаўна ды Сяргей Рэнардавіч Пушновы жывуць у маленькай вёсачцы Шараі, на Чашніччыне. Вёска – усяго дзесяць хат, а калі палічыць з іх "жывыя", [illegible] па хлеб вузенькай палявою сцежкаю, у вясну, калі разліваецца па лагчыне вада, балансуюць на кладках.

Калі да Пушновых прыязджае машына, прывозіць газавы балон, застаецца толькі богу маліцца, каб падмарозіла ці падсушыла дарогу. Бо інакш машына спыніцца кіламетры за паўтара-два там, дзе заканчваецца нармальная дарога і пачынаецца вясковая анамалія. [illegible] Каб толькі адна гэта яма была на той дарозе...

Толькі ж не падумайце, што маладая сям'я Пушновых носіцца са сваімі скаргамі па інстанцыях [illegible]. Зусім не, хутчэй наадварот: [illegible] простыя, сціплыя вясковыя людзі, цягавітыя, не цураюцца цяжкай фізічнай працы. [illegible] І праблемы свае, не выносячы надта на людзі і не перакладаючы на чужыя плечы, прывыклі яны вырашаць самастойна. Цяжка? Вядома ж, нялёгка. [illegible]

[illegible] У Пушновых хата вялікая, прасторная, светлая, з густам абстаўленая мэбляю. А пакоі? А дываны? А чысціня! [illegible] Ёсць і тэлефон. Праўда, працуе ён, як кажа гаспадыня, па ўласным жаданні. Пройдзе дожджык – і замоўкне [illegible] дзеце, маўляў, абурацца – зусім адключым. А што, і адключаць. Справа ў тым, што тэлефон у Пушновых – на штучных правах. [illegible]

[illegible] Летам праблема – куды падзець малако. Збіральнік прыязджае толькі раз, [illegible] Мабыць, невыгадна калгасу [illegible] маленькую вёску. [illegible]

[illegible] Так што не так даўно пусціла парасткі на Чашніччыне новая форма выхаваўчай работы, [illegible] Лідзіяй Васільеўнай Багадзяж, галоўным спецыялістам [illegible] аддзела адукацыі Чашніцкага райвыканкама.

- Патлумачце, калі ласка, Лідзія Васільеўна, чым адрозніваецца апякун ад бацькоў па найме?

- Апекунамі становяцца, як правіла, блізкія, сваякі непаўналетняга. Апякун атрымлівае поўныя грашовыя выплаты на дзяцей. Маці ж (ці бацька), наняўшыся [illegible] на працу сямейнага выхавання, акрамя гэтых самых выплат, атрымлівае яшчэ і зарплату. [illegible]

- Вельмі цікава. І якім чынам можна афарміцца на такую працу?

- З асобамі, якія таго пажадалі, мы заключаем дамову-кантракт спачатку на паўгода, затым можна на год, на тры і г.д.

- Ці вялікая зарплата ў бацькоў па найме?

- Прыстойная. Зарплата (без уліку адукацыі) на ўзроўні настаўніка з вышэйшай адукацыяй другой катэгорыі.

- Колькім дзецям у раёне пашанцавала трапіць у прыёмныя сем'і? Адкуль гэтыя дзеці?

- У асноўным з Аршанскага дзіцячага дома, адзін – з Віцебска. Бяруць і па-двое, і па-трое, і па адным дзіцяці. Дарэчы, колькі б ні ўзялі, зарплата налічваецца ўсё роўна аднолькавая. [illegible] Акрамя Шараў, прыёмныя сем'і ёсць таксама ў вёсках Цяпіна, Новая Зара.

- Ці кожны мае права вось такім арыгінальным чынам "працаўладкавацца"?

- У прынцыпе, кожны...

- Але ж не падпісваеце вы дагавор з любым чалавекам з вуліцы?

- Вядома ж, не. Спачатку прыглядаемся, вывучаем будучых бацькоў, [illegible] абследуем жыллёвыя ўмовы, цікавімся, колькі ў іх сваіх дзяцей.

- Бяруць чужых дзяцей не толькі бяздзетныя бацькі?

- А як жа! [illegible]

- Трэба быць сапраўдным героем, каб адважыцца на такі ўчынак. [illegible] Справа, безумоўна ж, цікавая, тут адразу некалькі зайцаў забіваеш: і магчымасць працаўладкавацца, і забяспечыць сям'ю матэрыяльна ў наш цяжкі час. [illegible] І стаж працоўны ідзе. Скажам, тая ж Ірына Іванаўна Пушнова, якая раней працавала выхавальніцай у дзіцячым садзе, займела зноў магчымасць не толькі працаўладкавацца, але і вярнуцца да любімай працы, яшчэ й дома. Але ж і рызыкоўна. Што калі пойдуць у бацькі па найме людзі выпадковыя, несумленныя, хціўыя да грошай? Заключыў кантракт на гадок-другі, і жыві спакойна за кошт дзяцей. Яшчэ і працаваць будуць дзеці на гаспадароў. Цудоўна! А надакучылі – і да пабачэння...

- Вядома ж, ніхто не можа даць гарантыі. [illegible]

[illegible] не з'яўляецца процізаконным. Кожны мае права праз год, а ці праз тры, такім арыгінальным чынам паламаць падлетку лёс. Але ж нашыя дзеці – гэта не цацкі, якія можна ўзяць на час, каб нагуляцца, і не рэчы хатняга ўжытку, якімі можна абзавесціся часова, напракат. Гэта – жывыя людзі, да таго ж, вельмі ранімыя людзі, лёс якіх ужо, між іншым, адзін раз паламілі. І пра гэта таксама не трэба забываць.

Дзякуй Богу, на Чашніччыне пакуль усё спакойна. Не так даўно на пасяджэнні раённага выканаўчага камітэта прынята рашэнне аб стварэнні чарговай, пятай па ліку, падобнай сям'і. Жыве яна ў вёсцы Цяпіна. Як мы казалі ўжо, у Алы Ільінічны і Яфіма Іванавіча Петрушэнкаў, як на грэх, нараджаліся адны дочкі. Хацелася гаспадару сына. Так і з'явіліся ў бадай жаночай кампаніі пяцігадовыя Арцём і Віталік. Хлопцы бойкія, інтэрнацкія, палец у рот не кладзі... А гарэзы! Да незнаёмага чалавека адразу ж з роспытамі кідаюцца. Смяюся: вырастуць, мусіць, стануць журналістамі. А пакуль шчаслівы бацька кожную суботу сцёгае іх у лазні бярозавым венічкам. Шчочкі ў пацаноў чырвоненькія, самі прысадзістыя, крамяныя, як баравічкі. Міжволі залюбуешся і – пазайздросціш маладой сям'і, іхняму сапраўднаму чалавечаму шчасцю. Зноў жа, на кішку працуе ўся сям'я. Тры каровы, цёлка, конь, куры. Руплівыя, цягавітыя гаспадары. Паболей бы нашым беспрытульным дзеткам такіх вось мам і тат! Пра спыненне нейкага там кантракту нават і думак няма. Вяскоўцы ставяцца да Петрушэнкаў хутчэй спаважліва, хаця і не ўсе разумеюць такога дзівацтва. Ва ўмовах вёскі, дзе ўсе адзін аднаго ведаюць і кожная хата, можна сказаць, празрыстая, як акварыум, пытанне аб нейкім там "скарыстанні не па прызначэнні" прыёмных дзяцей – неактуальнае. Да таго ж, у прыёмныя сем'і часта наведваюцца сацыяльны педагог з мясцовай школы.

Тым часам сацыяльны педагог Соф'я Цімафееўна Калашнікава пераконвае мяне, што кантроль – зусім не галоўнае ў дачыненні да прыёмных сем'яў. Як-ніяк, абы-каму дзяцей на выхаванне не даюць. Галоўнае – дапамагчы слушнай парадаю, даць пэўныя метадычныя рэкамендацыі, улічваючы той факт, што бацькі з прыёмных сем'яў не заўсёды маюць педагагічную адукацыю. Таму і створаны пры Цяпінскай сярэдняй школе інфармацыйна-кансультацыйны пункт, куды заўсёды могуць прыйсці бацькі па кваліфікаваную параду.

Такім чынам, Чашніччыне спяклі першы блін, замясіўшы цеста па новым педагагічным рэцэпце. І хоць той рэцэпт пакуль яшчэ толькі эксперыментальны, хоць выклікае ён пакуль больш пытанняў, чым утрымлівае адказаў на іх, усё ж прыемна, што блін гэты не выйшаў камяком. Першым прыёмным сем'ям у раёне пакуль яшчэ толькі год. Ці прыжывуцца яны, ці апраўдаюць сябе – пакажа час. Але ўжо зараз можна сказаць: лепей мець справу з бацькамі па найме, чым з арміяй беспрытульных і пазбаўленых догляду дзяцей, як, напрыклад, у Расіі.

Сёння на Чашніччыне беспрытульных дзяцей пакуль што няма. А заўтра?..

Уладзімір МІХНО.

У тэатры моды - новы сезон

Свой Новы Тэатральны сезон адкрыў тэатр моды трыкатажных вырабаў, які створаны ў Мінскім прафесійна-тэхнічным вучылішчы №11 тры гады назад і пакуль застаецца адзіным у сталіцы.

Менавіта з гэтай калекцыі нацыянальнага адзення, якую прадстаўляюць на здымку навучэнкі, звычайна пачынаецца паказ мадэляў тэатра. Калі прыгледзецца, традыцыйны бела-чырвона-чорны колер пераплецены ў знаёмы арнамент. Здавалася б, тут немагчыма не паўтарыцца. Але ажурнае пляценне і філігранная вышыўка ствараюць непаўторны гамавы каларыт. Ён задаволіць нават самых капрызных модніц. Спадабаюцца ім і фасоны сукенак, касцюмаў, спадніц, джэмпераў. Яны быццам сышлі з самых знакамітых подыумаў.

– Канешне, модныя часопісы, сусветныя паказы мадэляў служаць нам крыніцай творчых задумак, – дзеліцца сакрэтамі "мадэльнай кухні" намеснік дырэктара вучылішча Наталля Ільінічна Бугравец. – Але творчасці і фантазіі патрабуе і сам працэс навучання будучых вязальшчыц. Дзяўчаты не толькі вучацца ручной і машыннай вязцы, а і мадэліраванню і канструяванню адзення. У гэтым дапамагае ім мастацтва вопытных майстроў Наталлі Шалай, Наталлі Пінчук, Наталлі Шаўчэнка, Надзеі Астаповіч.

– Калі ў нас сталі выраблять унікальнае адзенне, захацелася, каб яго ўбачылі многія, – працягвае размову Наталля Ільінічна. – Раней для такога паказу выкарыстоўвалі звычайныя выстаўкі. Але рух, музыка, тая ж грацыя вельмі пасуюць для раскрыцця пэўнага вобраза. Вось так і ўзнікла патрэба ў стварэнні тэатра.

Гэтая падзея стала адкрыццём і новых талентаў навучэнцаў. Глеб Лявонаў і Сяргей Шкатула, Інга Данільчык і Каця Еўтух нават і не марылі стаць манекеншчыкамі. А паглядзіш на іх дэфіле – працуюць вельмі прафесійна.

Прафесіяналізм закладзены і ў аснову саміх вырабаў. Калекцыі тэатра папоўніліся "Чорным жэмчугам", "Птушкай-феніксам", "Полымем радасці" і "Вясновымі кветкамі". Адны толькі назвы чаго вартыя! Бліскучы люрэкс, штучныя кветкі, скураныя ланцужкі і нават пер'е прыгожа аздабляюць адзенне.

Хутка прыхільнікі моды ўбачаць новую калекцыю – трыкатажны авангард.

Ала КЛЮЙКО.
Фота Мікалая БУДЧАНІНА.

Хоць пісьмо і не надрукавана

У рэдакцыю звярнулася настаўніца Ветчынскай базавай школы Жыткавіцкага раёна М.Б.Чэчка з наступным пытаннем: ці мае права адміністрацыя школы выкарыстоўваць прызначаныя настаўнікам надбаўкі для рамонту школы і г.д.?

На пісьмо адказаў начальнік Гомельскага ўпраўлення адукацыі А.В.Лук'яновіч:

– Упраўленне адукацыі Гомельскага аблвыканкама паведамляе, што надбаўкі за высокія творчыя і вытворчыя дасягненні ў рабоце, складанасць працы, а таксама за выкананне асабліва важных работ выплочваюцца ў адпаведнасці з палажэннем, распрацаваным у Вашай установе, зацверджаным дырэктарам школы па ўзгадненню з прафсаюзным камітэтам.

Канкрэтныя памеры іх вызначаюцца ў залежнасці ад асабістага ўкладу работніка ў павышэнне эфектыўнасці праводзімых мерапрыемстваў, выконваемых работ. Так, за студзень 2002 года сумы надбавак педагагічным работнікам школы склалі ад 11211 рублёў да 25271 рубля.

Грошы, вызначаныя на ўстанаўленне надбавак і размеркаваныя работнікам па загаду дырэктара, павінны быць выплачаны па ведамасці, канкрэтнаму работніку.

Упраўленне даручыла аддзелу адукацыі Жыткавіцкага райвыканкама правесці праверку мэтавага выкарыстання бюджэтных сродкаў у Ветчынскай базавай школе і аб выніках праінфарміраваць упраўленне і калектыў школы.

Юбілеі

Вышэйшая ўзнагарода

"Не дзіцячы" 25-гадовы юбілей адзначыў Наваполацкі яслі-садок №3

Ён быў адкрыты ў 1977 годзе вытворчым аб'яднаннем "Палімір", але вось ужо два гады падпарадкоўваецца Наваполацкаму гарадскому аддзелу адукацыі. На сёння гэта адзіны дзіцячы садок у Наваполацку, дзе выхоўваюцца дзеці з парушэннямі зроку.

Дзіцячы яслі-садок № 3 уяўляе сабой камбінаваны тып дашкольнай дзіцячай установы, дзе функцыянуюць як агульнаразвіццёвыя, так і кампенсуючыя групы, у якіх праводзіцца лячэнне і прафілактыка амбліопіі, касавокасці, іншых захворванняў вачэй. Педагагічны калектыў у складзе 26 педагогаў працуе па нацыянальнай праграме "Пралеска" і альтэрнатыўных праграмах: "Дзяцінства", "Развіццё", "Вясёлка". Актыўна вядзе пошук новых форм работы з дзецьмі, выкарыстоўвае элементы сістэмы М.Мантэсоры, методык Т.Даронавай, Н.Крыловай, Х.Шульца, музейнай педагогікі. З мэтай выхавання свядомых беларусаў сумеснымі намаганнямі работнікаў дзіцячага садка і бацькоў створана "Беларуская хатка", дзе і самі выхавальнікі, і народныя ўмельцы знаёмяць малых з беларускімі звычаямі і рамёствамі. Стала ўжо трывалай традыцыяй адзначаць Каляды, Масленіцу, Гуканне вясны, Вялікадзень, Купалле і іншыя народныя святы. Ужо некалькі гадоў запар дзіцячы садок супрацоўнічае з Полацкім гісторыка-культурным запаведнікам і Наваполацкім музеем гісторыі і культуры, у выставачных залах якіх выхаванцы садка – частыя госці.

Псіхолагам і педагогам у садку з усімі дзецьмі праводзіцца дыягностыка інтэлектуальнага развіцця. Добра наладжаны індывідуальныя заняткі, развіццёвыя і карэкцыйныя. Працуюць карэкцыйныя групы выяўленчага мастацтва "Усё ў нас атрымаецца", "З камп'ютэрам на ты", "Эрудыт" і іншыя. Дзеці з агульным недахопам маўлення атрымліваюць кваліфікаваную дапамогу лагапеда.

На сённяшні дзень у садку 11 груп, 4 з іх з'яўляюцца спецыялізаванымі. Іх асноўная мэта – аднаўленне і карэкцыя зроку выхаванцаў. Для гэтых мэтаў ва ўстанове створаны ўсе ўмовы: функцыянуе спецыялізаваны кабінет, абсталяванне якога адпавядае сучасным патрабаванням тэхнікі. Урач-афтальмолаг праводзіць індывідуальнае абследаванне кожнага дзіцяці, назначае лячэнне, за выкананнем якога назіраюць дзве медыцынскія сястры, а таксама выхавацелі. У абавязкі апошніх уваходзіць распрацоўка спецыяльных заняткаў і правядзенне мерапрыемстваў па карэкцыі і ўмацаванню зроку сваіх выхаванцаў. Для больш эфектыўнай работы ў гэтым напрамку ў дзіцячым садку ўстаноўлены кансультацыйны дзень, калі бацькі маюць магчымасць атрымаць інфармацыю пра стан зроку свайго дзіцяці, а таксама адпаведныя рэкамендацыі. Па словах загадчыцы дзіцячага садка Зінаіды Уладзімраўны Гук, стварэнне груп па карэкцыі зроку мае немалаважнае значэнне. Бо ў першую чаргу здымаецца нагрузка з бацькоў, ды і вынікі аднаўлення зроку – больш значныя, чым пры самастойным лячэнні. 80 працэнтаў выхаванцаў гэтага садка ў выніку заўсёды паправляюць свой зрок. Да таго ж многія з дзяцей маюць магчымасць замацаваць дасягнутае паляпшэнне, наведваючы створаныя тут падрыхтоўчыя класы.

Шмат хто з работнікаў садка адзначае яшчэ адзін юбілей – 25-годдзе сваёй працы ў гэтай установе. І самым першым такім чалавекам, які тут пачаў працу, з'яўляецца Ганна Міхайлаўна Каваленка, намеснік загадчыка па гаспадарчай частцы. Нельга не адзначыць і самаадданасць выхавацеляў карэкцыйных груп: Надзеі Міхайлаўны Цалпан, Людмілы Уладзіміраўны Мякішавай, Зоі Іванаўны Арцем'евай, Іны Паўлаўны Кукушкінай – для сваіх выхаванцаў яны з'яўляюцца дарадчыкамі і добрымі сябрамі. А вось бачыць як мага лепш навакольны свет дапамагае на працягу 25 гадоў урач-афтальмолаг Людміла Аляксандраўна Ясюкевіч. Сапраўдным майстрам кулінарнай справы за гэтыя гады стала шэф-повар садка Любоў Міхайлаўна Зямніцкая. Але ніякая ўстанова не можа абысціся без добрага кіраўніка. Зінаіда Уладзіміраўна Гук працуе тут больш як 20 гадоў, і яе ўклад у агульную справу мае вялікае значэнне.

Для кожнага педагога ці не найвышэйшай узнагародай бывае радасная ўсмешка дзіцяці. Гэтую ўзнагароду ў Наваполацкім яслях-садку № 3 выхавацелі атрымліваюць кожны дзень. І, стаўшы ўжо дарослымі, былыя выхаванцы часта заходзяць сюды, каб хоць на нейкі час вярнуцца ў далёкую краіну дзяцінства.

Вольга МІНЯНКОВА.

Выбіраем прафесію

Чым больш інфармацыі, тым вышэйшы шанц

Перад кожным маладым чалавекам у свой час паўстае пытанне выбару будучай прафесійнай дзейнасці. Вядома, гэтая праблема хвалюе не толькі саміх юнакоў і дзяўчат, але і іх бацькоў. Са сваімі пытаннямі яны звяртаюцца да класнага кіраўніка, імкнучыся з яго дапамогай знайсці адказы. Я паспрабую дапамагчы падрыхтавацца да бацькоўскіх сходаў, тэматыка якіх будзе прысвечана выбару прафесіі.

Рыхтуючыся да сустрэчы з бацькамі, класны кіраўнік павінен добра ўсвядоміць, што канчатковае рашэнне ў гэтым пытанні застаецца не за бацькамі, а за самім маладым чалавекам. Бацькам лепш заняць пазіцыю дарадчыкаў, памочнікаў, кансультантаў.

Выбіраючы прафесію, неабходна:

1. Вызначыць свае здольнасці і магчымасці, інтарэсы і схільнасці, якія могуць садзейнічаць поспеху ў навучанні і працы.

2. Атрымаць інфармацыю аб прафесіях, якім аддаецца перавага: аб характары і ўмовах працы, патрабаваннях да спецыяліста, перспектывах росту і інш. Пажадана пабываць на рабочых месцах, пагутарыць са спецыялістамі, даведацца, у якіх навучальных установах і на якіх умовах можна атрымаць гэтую спецыяльнасць.

3. Высветліць магчымасці працаўладкавання.

4. Прааналізаваць усю сабраную інфармацыю, пагутарыць са спецыялістам-прафкансультантам.

Дзе ж можна вызначыць свае здольнасці і магчымасці, інтарэсы і схільнасці?

Першае месца – школа, а менавіта яе сацыяльна-псіхалагічная служба, калі такая існуе. Яна павінна мець псіхалагічныя і прафесійныя тэсты, якія дапамогуць падлетку вызначыць кола пытанняў, звязаных з яго інтарэсамі і схільнасцямі. Калі ж такой службы ў школе няма або ў яе адсутнічае набор такіх тэстаў, варта звярнуцца ў раённыя прафкансультацыйныя пункты (ПКП). У кожным раёне Мінска і ў абласных цэнтрах нашай рэспублікі яны існуюць. Загадчыкі прафпунктаў акажуць неабходную дапамогу. Калі гэтага будзе недастаткова, можна звярнуцца ў Рэспубліканскі цэнтр прафарыентацыі моладзі, што знаходзіцца ў Мінску па пр.Ф.Скарыны, 46 (т.: 239-79-48).

Дзе ж можна атрымаць інфармацыю аб прафесіях, якія цікавяць?

Вядома, у раённых, гарадскіх аддзяленнях занятасці насельніцтва. Яны валодаюць прафесіяграмамі, якія дапамагаюць адказаць на пытанні падлеткаў і бацькоў. Акрамя гэтага, можна пацікавіцца запатрабаванасцю дадзенай прафесіі на рынку працы, а таксама попытам прадпрыемстваў на такіх спецыялістаў.

У Мінску існуюць маладзёжныя цэнтры, цэнтры інфармацыі аб прафесіях. Яны прапануюць шырокі спектр бясплатных паслуг па выбары прафесіі або навучальнай установы, у якой яе можна атрымаць.

Выбраўшы навучальную ўстанову і падаўшы дакументы ў прыёмную камісію, неабходна азнаёміцца з правіламі прыёму ў гэтую ВНУ. Не трэба спадзявацца на правілы паступлення, узятыя з даведнікаў мінулых гадоў, як і на інфармацыю, атрыманую ад знаёмых студэнтаў або іх бацькоў – яна магла безнадзейна састарэць. Сёння кожная ВНУ можа на сваё меркаванне ўносіць змены ў правілы, паводле якіх будзе рабіцца набор, таму, каб не было непрыемных адкрыццяў, уважліва азнаёмцеся з правіламі прыёму.

Звярніце асаблівую ўвагу на пункты, прысвечаныя парадку залічэння медалістаў: па шэрагу спецыяльнасцей ім усё ж давядзецца вытрымаць як мінімум адзін конкурсны экзамен. Некаторыя факультэты і ВНУ схільныя высвятляць узровень ведаў па ўсіх дысцыплінах, не давяраючы школьным атэстатам.

Важным з'яўляецца і наяўнасць раздзельнага конкурсу для выпускнікоў гарадскіх і сельскіх школ. Магчыма, такая практыка для вашага дзіцяці павернецца шчаслівым зніжэннем прахаднога бала. І наогул, варта даведацца, ці не патрапіць ваша дзіця ў катэгорыю льготнікаў па іншых прычынах (пасля службы ў арміі, чарнобыльцы, інтэрнацыяналісты і інш.). Мае сэнс таксама высветліць, які рэйтынг прыярытэтнага залічэння пры роўнасці конкурсных балаў. Пастарайцеся атрымаць інфармацыю, у якой чарговасці і на якой падставе ваша дзіця можа быць залічана пры наяўнасці прахаднога бала. Каштоўнасць гэтай рэкамендацыі стане зразумелай тады, калі, напрыклад, аднакласнік, які набраў гэтульки ж балаў, стане студэнтам, а вам прапануюць плаціць за навучанне.

Парайце вашаму дзіцяці менш слухаць тых, хто стане палохаць яго злымі экзаменатарамі і празмернымі патрабаваннямі. Гэта проста тактычны ход: кожны змагаецца з канкурэнтамі як можа, а ў выніку, калі ты перадумаў паступаць, – конкурс будзе меншым. Нічога не трэба баяцца!

Гэтыя рэкамендацыі дапамогуць вам і вашаму дзіцяці правільна выбраць навучальную ўстанову. І не трэба засмучацца, калі падлетак выбірае ПТВ, хаця вы лічыце, што, маючы ўсе станоўчыя адзнакі у атэстаце, ён мае і шанц атрымаць сярэднюю спецыяльную або вышэйшую адукацыю. Магчыма, ваша дзіця вырашыла адразу набыць прафесію, а потым паступова адшліфоўваць яе і расці прафесійна. Жыццё пастаянна пацвярджае назіранне, што добры кіраўнік – той, чыё прафесійнае станаўленне адбывалася на практыцы, а не той, хто авалодваў спецыяльнасцю пераважна па кнігах.

Раіса МАЛІНОЎСКАЯ.

Запрашаем на выставу

З першымі промнямі вясенняга сонца надыходзіць пара падрыхтоўкі да завяршэння навучальнага года і падвядзення папярэдніх вынікаў вучэбна-выхаваўчай работы ў навучальных установах сістэмы адукацыі рэспублікі. З мэтай аказання метадычнай дапамогі лабараторыяй выхаваўчай работы Навукова-метадычнага цэнтра вучэбнай кнігі і сродкаў навучання Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь праводзяцца традыцыйныя выставы метадычнай літаратуры і педагагічнага вопыту па праблемах выхавання.

Калі на першых выставах (1998,1999 гады) былі прадстаўлены матэрыялы па ўсіх аспектах выхаваўчай работы, то наступныя былі прысвечаны асобным напрамкам выхавання асобы - фарміраванню здаровага ладу жыцця дзяцей і навучэнскай моладзі, дзіцячым рухам і аб'яднанням на мяжы стагоддзяў, рэалізацыі Закона Рэспублікі Беларусь "Аб правах дзіцяці", псіхолага-педагагічным аспектам выхаваўчага працэсу. Па выніках работы выстаў былі выдадзены зборнікі "Выхаваць чалавека" (адрасы перадавога педагагічнага вопыту), "Тваё здароўе - у тваіх руках" (з вопыту работы па фарміраванню здаровага ладу жыцця), а таксама зборнік нарматыўных дакументаў для педагогаў-псіхолагаў і псіхалагічнай службы ўстаноў адукацыі.

Як вядома, у 2000 годзе былі прыняты Канцэпцыя і Праграма выхавання дзяцей і навучэнскай моладзі ў Рэспубліцы Беларусь. Таму *тэма выставы 2002 года - "Развіццё і рэалізацыя Канцэпцыі і Праграмы выхавання дзяцей і навучэнскай моладзі"*. Такі выбар - невыпадковы, ён прадыктаваны неабходнасцю вывучыць і паказаць, як школьныя настаўнікі, выкладчыкі сярэдніх спецыяльных і вышэйшых навучальных устаноў зразумелі, прынялі і рэалізуюць у практычнай дзейнасці задачы, пастаўленыя ў гэтых нарматыўных дакументах. У матэрыялах выставы будуць адлюстраваны канцэптуальныя падыходы да працэсу выхавання падрастаючага пакалення, іх увасабленне ў рэгіянальных і комплексна-мэтавых праграмах, у метадычных распрацоўках пазакласных і пазааўдыторных мерапрыемствах, занятках па інтарэсах.

Да ўдзелу ў выставе запрошаны прадстаўнікі ўпраўленняў адукацыі аблвыканкамаў, абласных (Мінскага гарадскога) інстытутаў павышэння кваліфікацыі работнікаў адукацыі, вышэйшых, сярэдніх спецыяльных і прафесійна-тэхнічных навучальных устаноў, агульнаадукацыйных школ, устаноў пазашкольнага выхавання і навучання рэспубліканскага падпарадкавання, а таксама ўстаноў адукацыі, якія падпарадкоўваюцца галіновым міністэрствам і ведамствам.

Выстава будзе працаваць з 2 па 12 красавіка ў памяшканні Навукова-метадычнага цэнтра вучэбнай кнігі і сродкаў навучання (Мінск, вул. Б.Хмяльніцкага, 3). Афіцыйнае адкрыццё выставы - 3 красавіка 2002 года ў 11.00 ў актавай зале.

Надзея ФІЛІМОНАВА,
метадыст
Навукова-метадычнага цэнтра вучэбнай кнігі і сродкаў навучання.

Усіх аб'яднаў "Ручаёк"

Дзень сям'і ў Доме творчасці Полацкага раённага аб'яднання (г.п.Ветрына) - традыцыйная форма арганізацыі вольнага часу дзяцей і бацькоў

Нельга быць шчаслівым без адчувальнасці, без умення бачыць і разумець прыгажосць.

Пазнавальна-забаўляльная праграма "У гасцях у Этыкету" якраз на гэта і накіроўвала. Усё ў гэты дзень у Доме творчасці было чароўным: і крэсла, сеўшы на якое, адразу хацелася гаварыць кампліменты блізкім людзям, і чароўны аўтобус, праехаўшы на якім, хлапчукі адчулі сябе сапраўднымі рыцарамі: забіралі ў дзяўчынак ранцы і падавалі руку, каб дапамагчы "выйсці" з аўтобуса.

Сумна, але ў паўсядзённым жыцці мы вельмі рэдка такое назіраем.

З добрай усмешкай і бацькі, і дзеці ўдзельнічалі ў аўкцыёне чароўных слоў. Ветлівыя словы ўсе добра ведаюць, але чаму ў жыцці мы не вельмі ветлівыя?! Кальцоўка песень, вальс дружбы ў які ўжо раз паказалі, што і дарослыя, і малыя любяць спяваць і танцаваць, толькі апошнім часам гэта рэдка калі здараецца. Канчаткова аб'яднала ўсіх удзельнікаў свята-гульня "Ручаёк". І неўзабаве гаманлівы ручаёк ператварыўся ў сапраўдную раку дружбы дарослых і дзяцей.

Дзень сям'і з яго яркай, эмацыянальнай афарбоўкай, у аснове якога ляжыць сумесная творчая дзейнасць, назаўсёды застанецца ў памяці падлетка. І не толькі падлетка, таму што такое мерапрыемства і згуртоўвае усю сям'ю, адкрывае новыя, цікавыя рысы характару, нечаканыя здольнасці ў такіх знаёмых, родных людзей.

Чым больш будзе такіх дзён, тым дружней будзе сям'я.

Аліна МУРАЎЁВА.

З наступнага навучальнага года ў рэформе школы пачнецца важнейшы этап - масавая школа пяройдзе на новую структуру і змест адукацыі. Над удасканаленнем абноўленых падручнікаў, дапаможнікаў, вучэбных праграм працавалі калектывы 19 розных школ рэспублікі. Сёння настаўнікі-эксперыментатары 29-й сярэдняй школы Віцебска раскажуць аб тым, як праходзіла гэтая вялікая і напружаная праца, асобна спыняцца на праблеме №1 - якасці падручніка.

Запрашаем нашых чытачоў выказацца на дадзеную тэму. Чакаем вашых лістоў.

Святлана КІРСАНАВА,
рэдактар аддзела школ, тэл. 236-43-62.

Падручнік - гэта і навуковая праца, і твор мастацтва

Слова настаўнікам-даследчыкам

"Мы працуем на будучыню"

Сярэдняя школа №29 Віцебска – адна з дзевятнаццаці школ рэспублікі, дзе чатыры гады назад пачаўся эксперымент па апрабацыі мадэлі сярэдняй агульнаадукацыйнай школы з 12-гадовым тэрмінам навучання. Педагагічныя калектывы гэтых школ працуюць на будучыню не толькі нацыянальнай адукацыі, але і на будучыню ўсёй нашай краіны. **Мы адчуваем вялікую адказнасць, бо ад нашай эксперыментальнай работы залежыць якасць новых нацыянальных падручнікаў, вучэбных праграм і планаў.**

Гэтая работа патрабуе і ад настаўнікаў, і ад адміністрацыі глыбокага, а не фармальнага разумення канцэпцыі рэформы школы, яе задач, канчатковых мэт, перспектыў развіцця нацыянальнай адукацыі; гэтая работа патрабуе штодзённай працы над сабой, паглыблення ў свой прадмет, авалодання сучаснай методыкай выкладання; патрабуе ведання псіхалогіі школьнікаў і ўмення выкарыстоўваць гэтыя веды ў рабоце з усімі вучнямі і з кожным асобна.

На жаль, вялікая, напружаная праца калектываў эксперыментальных школ слаба адлюстроўваецца на старонках нашых педагагічных выданняў. Большасць педагогаў рэспублікі не ведае, чым мы займаемся, таму па-ранейшаму працягвае крытыкаваць дрэнныя падручнікі. Некаторыя лічаць, што рэформа ўвогуле не адбываецца. Мы вельмі прывыклі да "гучнага" вопыту, хуткіх і толькі станоўчых вынікаў, а штодзённай карпатлівай, руціннай працы не заўважаем. Праўда, вопыт работы школ па апрабацыі мадэлі школы з 12-гадовым тэрмінам навучання абагульнены і сабраны ў зборніку "Рэформа агульнаадукацыйнай школы Рэспублікі Беларусь (з вопыту эксперыментальнай і інавацыйнай работы)", выдадзеным у Мінску да II з'езда настаўнікаў. Гэты зборнік атрымалі ўсе дэлегаты з'езда, і ёсць надзея, што яго прачыталі ў многіх школах нашай рэспублікі.

Эксперыментальная работа, сапраўды, ні на дзень не спынялася. За чатыры гады склалася сістэма кіравання эксперыментам на розных узроўнях: Міністэрства адукацыі – Нацыянальны інстытут адукацыі – эксперыментальныя школы. Гэтая сістэма дазваляе аналізаваць, планаваць, кантраляваць, карэкціраваць эксперымент і ў маштабе рэспублікі, і ў маштабе асобна ўзятай школы. Трэба адзначыць, што педагогі школы не проста выконваюць заданне "зверху", а з'яўляюцца паўнапраўнымі ўдзельнікамі эксперыменту па апрабацыі новых падручнікаў, праграм, яны аналізуюць і параўноўваюць, робяць высновы і выказваюць свае прапановы. А далей на аснове матэрыялаў, прадстаўленых школай ў Нацыянальны інстытут адукацыі, вучоныя, аўтары вучэбна-метадычных комплексаў, распрацоўшчыкі праграм уносяць змяненні і дапаўненні. **Толькі дзякуючы такой сумеснай працы можа атрымацца падручнік, які будзе адпавядаць сучасным патрабаванням. Радуе, што важнейшая справа - напісанне нацыянальных падручнікаў - узята на кантроль Прэзідэнтам нашай краіны: дзяржаўная матэрыяльная падтрымка, безумоўна, станоўча паўплывае на вырашэнне гэтага пытання. Вельмі важна, на нашу думку, каб новы падручнік выдаваўся толькі ў комплексе з метадычным дапаможнікам для настаўнікаў і з дыдактычнымі матэрыяламі для вучняў.** Эканомячы сродкі і выдаючы "голы" падручнік, мы страчваем паўнату эксперыменту і ў канчатковым выніку зніжаем якасць навучання.

Праблема, якая ўзнікае на гэтым этапе эксперыменту, – стварэнне новага пакалення вучэбных і наглядных дапаможнікаў, гістарычных і геаграфічных карт, атласаў, табліц па біялогіі, замежнай мове і інш., прыбораў па фізіцы, хіміі, неабходнага абсталявання. Напрыклад, да новага падручніка па фізіцы немагчыма набыць абсталяванне для дэманстрацый і практычных работ, вялікія праблемы з забеспячэннем інструментамі і матэрыяламі ўрокаў тэхналогіі.

У ходзе эксперыментальнай работы мы зразумелі, што псіхалагічным забеспячэннем эксперыменту займаецца толькі школьны псіхолаг. Я лічу, што вучобу школьных псіхолагаў трэба праводзіць часцей, знаёміць іх з прыёмамі і методыкамі, якія дапамагалі б вырашаць праблемныя моманты ў вучэбна-выхаваўчым працэсе ў рамках праграмы эксперыменту.

Працуючы ў рамках эксперыменту, мы працягваем рэалізоўваць выхаваўчыя задачы школы, аб'ядноўваем новае ў навучанні з новым у выхаванні. І робім гэта пакуль інтуітыўна, бо не маем магчымасці выкарыстоўваць перспектыўныя распрацоўкі па выкладанню прадметаў. Што ў нашых сілах, мы робім самі, але нам патрэбна і падтрымка.

Людміла БАРАНОЎСКАЯ,
дырэктар школы, член Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь.

Таццяна АБРАМАВА, намеснік дырэктара, курыруе эксперыментальную работу:

– Эксперымент у нашай школе ідзе па некалькіх напрамках: статыстычная і аналітычная работа, вядзенне дзённікаў настаўнікаў-даследчыкаў, усемагчымыя дыягнастычныя тэсты. Гэтыя формы даследчай работы накіраваны на дасягненне цеснага ўзаемадзеяння паміж усімі ўдзельнікамі эксперыменту – настаўнікамі-практыкамі і аўтарскімі калектывамі. Каардынацыю ажыццяўляюць эксперты аддзела па кіраванню рэфармаваннем школ Нацыянальнага інстытута адукацыі.

Важна, каб настаўнікі адчулі эфектыўнасць сваёй працы, зразумелі, што ад іх вопыту, заўваг і прапаноў шмат у чым залежыць, якія будуць нацыянальныя падручнікі. Рэгулярныя сустрэчы настаўнікаў з аўтарамі вучэбна-метадычных комплексаў на базе НІА і АПА Мінска з часам прывялі да плённага супрацоўніцтва. Сумесны пошук, зацікаўленасць, прафесійны рост настаўнікаў уласцівы для навукова-педагагічных калектываў, якія ўдзельнічаюць у эксперыменце. Таму творчы характар і неабыякавае стаўленне вызначаюць работу настаўнікаў-даследчыкаў сярэдняй школы №29, пра што сведчаць іх заўвагі адносна эксперыментальных вучэбна-метадычных комплексаў, якія апрабіруюцца. Гэта плён іх шматгадовай карпатлівай працы.

Безумоўна, не ўсё праходзіць так гладка, як хацелася б. Падручнік – гэта і навуковая праца, і твор мастацтва. Каб стаць нацыянальным набыткам, ён павінен адпавядаць многім патрабаванням. Існуе, праўда, крытэрый, які дазваляе беспамылкова вызначыць якасць вучэбнага дапаможніка – гэта стаўленне да яго вучняў. Толькі праз работу школьнікаў з падручнікам выяўляецца ступень навуковасці, даступнасці, паўнаты, займальнасці і г.д. вучэбнай кнігі. І ніякі, нават самы вопытны педагог, не зможа замяніць сабой сапраўды добрую кнігу. Зразумела, настаўнік не будзе абараняць падручнік, які не па душы ні яму, ні вучням.

Вось меркаванні настаўнікаў нашай школы, што апрабіруюць эксперыментальныя вучэбна-метадычныя комплексы, ад якіх – адзін крок да нацыянальных беларускіх падручнікаў.

Вераніка БЯЛЯЎСКАЯ, настаўніца інфарматыкі вышэйшай катэгорыі (стаж працы - 19 гадоў):

– Сучаснае грамадства ўжо цяжка ўявіць без камп'ютэра. Вядома, камп'ютэр вельмі аблягчае жыццё, але толькі тады, калі з ім умеюць абыходзіцца. Часам ствараецца ўражанне, што "разумная" машына – гэта прадмет "інтэр'ера" любога рабочага кабінета, з якога толькі выціраюць пыл. У такім выпадку дзеці могуць дапамагчы дарослым.

Інфарматыка выкладаецца ў сярэдняй агульнаадукацыйнай школе ўжо (або толькі?) семнаццаць гадоў. За гэты перыяд былі апрабіраваны тры праграмы, і мы перайшлі ад навучання асновам праграміравання да валодання камп'ютэрам на ўзроўні карыстальнікаў. Хаця чамусьці алімпіяды праводзяцца толькі па праграміраванню. І вось новая праграма па інфарматыцы: 6 клас – 0/1, 7 клас – 1/0, 8 клас – 1/2, 9 клас – 2.

Наша школа працуе па апрабацыі новай праграмы (12-гадовае навучанне) і новых падручнікаў. Дзеці, з якіх пачаўся гэты эксперымент, цяпер вучацца ў восьмым класе, дзе ніводнай гадзіны не адведзена на прадмет "Інфарматыка". Таму мы бяром два класы з паралелі і ў якасці эксперыменту "вывучаем" інфарматыку, але ўсяго толькі як факультатыў... Такое пачуццё, што гэты прадмет нехта лічыць непатрэбным.

А цяпер зазірнем у праграму і падручнікі па інфарматыцы. Калісьці тэма "Графічны рэдактар" вывучалася ў 10 класе на працягу васьмі гадзін, потым у 8 класе – шасці гадзін, цяпер плануецца ў 6 класе за чатыры гадзіны... Дзе логіка? Калі параўнаць існуючую праграму для 8-9 класаў з той, што прапануецца, дык розніца паміж імі – толькі ў тэндэнцыі змяншэння колькасці гадзін на вывучэнне матэрыялу (абапіраюся толькі на праграму для 6 і 7 класаў). Як будзе адбывацца далейшае выкладанне асноўных паняццяў прадмета, невядома, бо ніводнай сустрэчы ні са складальнікамі праграмы, ні з аўтарамі падручнікаў яшчэ не было.

Але, нягледзячы на гэтыя недахопы, ёсць і амаль удалыя падручнікі, напрыклад, "Інфарматыка і інфармацыйныя тэхналогіі" для 6 і 7 класаў (Ю.А.Быкадораў, А.Т.Кузняцоў). Радуе, што нарэшце ў падручніках ёсць падборка задач і практыкаванняў, якія вучань можа выканаць дома і не маючы камп'ютэра. Калі ж да тлумачэння матэрыялу ў параграфы дабавіць ілюстрацыі, бо толькі па апісанню цяжка ўспрымаць інфармацыю, – было б, на маю думку, проста ідэальна. А ў цэлым падручнікі ўдалыя, працуючы па іх, атрымліваеш сапраўднае задавальненне: матэрыял выкладаецца даступна, зразумела, пры жаданні і невялікіх намаганнях вучні могуць засвоіць яго на даволі высокім узроўні.

Але, як звычайна, не бывае бочкі мёду без лыжкі дзёгцю. Як будуць займацца па гэтых падручніках школьнікі, якія асвойваюць асновы інфарматыкі на такіх машынах, як "Карвет", "Няміга", "УКНЦ", "Ямаха" і інш.? Падобных камп'ютэрных класаў у рэспубліцы яшчэ вельмі многа. Паспяхова вучыцца па прапанаваных падручніках у адпаведнасці з праграмай можна толькі ў тым выпадку, калі ў вучня дома ёсць камп'ютэр з аперацыйнай сістэмай "Windows" і бацькі дазваляюць яму праводзіць за ім неабмежаваны час.

P.S. *Ёсць меркаванне і прапанова!* ***Тэрмінова перагледзець размеркаванне гадзін на інфарматыку ў праграме.*** *І мы за гэтыя падручнікі прагаласуем дзвюма рукамі!*

Елізавета КАЗЛОЎСКАЯ, настаўніца матэматыкі першай катэгорыі (стаж працы - 30 гадоў):

– Якім я бачу падручнік па матэматыцы? Ён павінен адпавядаць вучэбнай праграме і мэтам навучання, развіваць логіку, мысленне і матэматычныя здольнасці вучняў, быць цікавым і даступным.

Лічу, што гэтым патрабаванням не супярэчаць падручнікі па матэматыцы для 5-6 класаў, аўтарамі якіх з'яўляюцца Л.А.Латоцін і Б.Д.Чабатарэўскі. Змест матэрыялу і характар яго выкладання адпавядаюць прынцыпу навуковасці, узроўню развіцця сучаснай матэматычнай навукі. Вучэбны матэрыял падаецца доказна, цэласна, даступна і лагічна. У падручніку шмат цікавых і розных па ўзроўню складанасці заданняў, ёсць задачы на паўтарэнне. Паспяхова рэалізуецца прынцып нагляднасці, які дапамагае лепшаму ўспрыманню матэрыялу.

Вартасцю падручніка, на маю думку, з'яўляецца тое, што тэкставыя задачы рашаюцца арыфметычным шляхам, бо выкарыстанне гэтага спосабу развівае ўменне разважаць, дакладна і зразумела выкладаць свае думкі. У падручніку змешчаны разнастайны дадатковы матэрыял, разлічаны на паглыбленне матэматычных ведаў і задавальненне пазнавальных інтарэсаў.

На працягу трох гадоў было прыемна працаваць з аўтарамі гэтых падручнікаў. Яны заўсёды прыслухоўваліся да нашага меркавання, бралі пад увагу нашы заўвагі і пажаданні. І як вынік – добры, перапрацаваны падручнік "Матэматыка. 4 клас".

Наталля ПЛАТОНАВА, настаўніца матэматыкі першай катэгорыі (стаж працы - 10 гадоў):

– У ходзе эксперыменту нам давялося працаваць з вучэбна-метадычнымі комплексамі, створанымі рознымі аўтарскімі калектывамі: "Матэматыка – 5", "Матэматыка – 6" (Л.А.Латоцін, Б.Д.Чабатарэўскі); "Матэматыка – 7" і "Алгебра – 8" (пад рэдакцыяй Л.Б.Шнепермана); "Матэматыка – 8" (Г.Н.Солтан і інш.); "Геаметрыя – 8" (Н.В.Гваздовіч); падручнікамі для паглыбленага вывучэння матэматыкі ў 8 класе 12-гадовай школы – аўтарскія калектывы пад кіраўніцтвам К.А.Ананчанка (алгебра) і Н.М.Раганоўскага (геаметрыя). Гэта сведчанне сілы беларускай матэматычнай школы, таго, што метадысты-матэматыкі працуюць цікава і плённа.

Фота Юрыя БОНДАРАВА

Прапанаваныя вучэбна-метадычныя комплексы па матэматыцы настройваюць на сур'ёзнае стаўленне да прадмета, гэтаму дапамагаюць і арыгінальныя, нестандартныя заданні. Цікавая і карысная інфармацыя, змешчаная ў падручніках, пашырае кругагляд, развівае інтэлект. Аўтары прапанавалі дыферэнцыраваны набор самастойных работ, распрацаваны па кожнай тэме комплекс заданняў, у тым ліку і вуснага характару. У ВМК уваходзяць метадычныя дапаможнікі для настаўніка, якія павінны дапамагчы зразумець аўтарскую думку. Ёсць таксама прыклады рашэння нестандартных задач, узоры афармлення.

На маю думку, вучэбна-метадычныя комплексы па матэматыцы можна назваць удалымі. Важным момантам з'яўляецца і тое, што падчас эксперыменту прадугледжана такая форма работы як сустрэча з аўтарамі падручнікаў, якія не застаюцца абыякавымі да меркаванняў і крытычных заўваг настаўнікаў.

Жанэта СМАЛЯКОВА, настаўніца фізікі вышэйшай катэгорыі (стаж працы - 24 гады):

– Сёння ў школу прыйшло новае пакаленне дзяцей, якія выраслі ва ўмовах інфармацыйнага грамадства. Многія з іх так паглыблены ў віртуальны свет, што ён стаў для іх галоўнай рэальнасцю. Фізічны ж свет для іх – невядомы і незразумелы. Сапраўдная рэчаіснасць і жыццё патрабуюць намаганняў, затраты фізічных і душэўных сіл. І калі мы хочам быць карыснымі нашым дзецям, нам трэба мяняцца. Менавіта на гэта разлічаны новы вучэбна-метадычны комплекс па фізіцы для вучняў 7-8 класаў пад рэдакцыяй В.І.Дыніч і Е.А.Талкачова.

Ствараюцца праграма, падручнікі, рабочыя сшыткі, дыдактычныя матэрыялы, распрацоўваюцца метадычныя рэкамендацыі з мэтай укараніць ідэі развіццёвага навучання ў канкрэтную дзейнасць вучняў і настаўніка на ўроку. Яна павінна быць разнастайнай, сістэмнай і інструментальнай. Настаўніку пры гэтым адводзіцца самая важная роля – арганізаваць вучэбную дзейнасць, накіраваць яе ў патрэбнае рэчышча, падказаць, падтрымаць вучня, засцерагчы яго ад жорсткіх расчараванняў і катэгарычных меркаванняў, дапамагчы ў выбары пераканаўчых аргументаў.

Аўтары комплексу пастаянна супрацоўнічаюць з настаўнікамі-эксперыментатарамі, прыслухоўваюцца да іх пажаданняў, і як вынік гэтага супрацоўніцтва – новы комплекс для вучняў 8 класа, дзе ўлічаны амаль усе заўвагі. А менавіта: рознаўзроўневае выкладанне матэрыялу, уводныя старонкі да тэмы, табліцы абагульнення, падбор якасных і разліковых задач, інструкцыі да выканання лабараторных работ, матэрыялы па практычнаму выкарыстанню фізічных з'яў.

Ірына БЯДАРЫК, настаўніца біялогіі другой катэгорыі (стаж працы - 4 гады):

– Эксперыментальны падручнік "Біялогія – 8" і праграма для восьмага класа (аўтары – В.Я.Кузьменка, А.А.Ляшко, В.С.Канюшка) маюць шэраг істотных адрозненняў у параўнанні са стандартнымі вучэбна-метадычнымі комплексамі па біялогіі. Праграма пабудавана ў адпаведнасці з прынцыпам ад агульнага да прыватнага. У падручніку добра падабраны дадатковы матэрыял, што дае магчымасць настаўніку працаваць па 10-бальнай сістэме ацэнкі ведаў.

Хацелася б, каб метадычны апарат падручніка быў дапоўнены прадметным паказальнікам, слоўнікам тэрмінаў. На маю думку, неабходна дапрацаваць тэму аб сістэме размнажэння беспазваночных жывёл.

Станоўчы момант – паяўленне раздзела "Самастойная работа вучняў": дзеці выбіраюць любую з прапанаваных тэм і самі робяць назіранні, праводзяць даследаванні.

Увогуле падручнік зменены ў лепшы бок, але для найбольш прадуктыўнай працы з ім павінен быць рабочы сшытак вучня.

Школьнікам падручнік падабаецца. У ім кожны можа знайсці цікавую для яго інфармацыю. Эканоміцца час дзяцей, бо ім не трэба траціць дадатковыя намаганні для пошуку матэрыялу ў даведачнай літаратуры – гэты матэрыял выдзелены. У падручніку шмат ілюстрацый жывёл, прыводзяцца займальныя прыклады, што выклікае цікавасць да навакольнага свету, дапамагае зразумець ісціну: багацце і прыгажосць жывёльнага свету залежаць ад чалавека.

Таццяна ЕРМАЛОВІЧ, настаўніца геаграфіі другой катэгорыі (стаж працы - 8 гадоў):

– Вучэбна-метадычны комплекс па геаграфіі, распрацаваны групай аўтараў, адпавядае праграме агульнаадукацыйнай школы. У працэсе работы апрабіраваліся падручнікі для 6 і 7 класаў "Пачатковы курс фізічнай геаграфіі" (Б.М.Крайко і інш.). Змест гэтага курса павінен забяспечыць разуменне вучнямі прыродных аб'ектаў, узаемасувязяў паміж абалонкамі зямнога шара і працэсаў, што абумоўліваюць іх змяненне ў часе, вывучэнне насельніцтва і гаспадарчай дзейнасці чалавека. Падручнікі і рабочы сшытак для 6 класа з рознымі тыпамі заданняў дазваляюць гэта зрабіць. У падручніку, акрамя тэарэтычнага матэрыялу, ёсць добра падабраная дадатковая інфармацыя, распрацаваны і ўнесены ў параграфы практычныя работы і розныя заданні для самастойнай работы. Багаты ілюстрацыйны матэрыял дазваляе знаёміцца з геарафічнымі аб'ектамі на аснове падручніка.

Падручнік для 7 класа пабудаваны крыху горш. Некаторыя тэмы перанасычаны тэарэтычнымі звесткамі, напрыклад, "Галіны прамысловасці", мала практычных заданняў для самастойнай работы вучняў. Але ўжо ў гэтым навучальным годзе недахопы былі кампенсаваны сшыткам з рознымі тыпамі заданняў (складальнікі – І.П.Галай і А.П.Атрахімовіч). З улікам нашых заўваг цяпер ідзе перапрацоўка падручнікаў для 6-7 класаў.

Неабходна адзначыць цесную сувязь настаўнікаў геаграфіі з аўтарамі вучэбна-метадычных комплексаў, асабліва з Б.М.Крайко, які заўсёды прымае пад увагу ўсе прапановы і заўвагі настаўнікаў-эксперыментатараў па паляпшэнню якасці вучэбнікаў.

Алена КАРПАВА, настаўніца рускай мовы і літаратуры першай катэгорыі (стаж працы - 18 гадоў):

– З кожным годам становіцца ўсё больш відавочнай зацікаўленасць аўтарскіх калектываў ва ўдасканаленні вучэбных і метадычных дапаможнікаў. Калі спачатку, у першы год эксперыменту, падручнікі былі даволі тэарэтызаванымі, перагружаны другараднай інфармацыяй, у іх адчуваўся недахоп практычных заданняў, дык цяпер яны сталі больш даступнымі, паявілася магчымасць выбару рознаўзроўневых заданняў. Аўтары ідуць на кантакт з настаўнікамі-практыкамі, прыслухоўваюцца да іх заўваг.

З цікавасцю знаёмяцца і вучні, і настаўнікі з новымі тэмамі эксперыментальнай праграмы па рускай літаратуры для 8 класа 12-гадовай школы (аўтары – Т.Ф.Мушынская, С.Н.Каратай), чытаючы паэму Пушкіна "Бахчысарайскі фантан", аповесць Гогаля "Старасвецкія памешчыкі", апавяданні Тургенева і Караленкі, Казакова і Шукшына, вершы Суркова, Раждзественскага, Еўтушэнкі, Забалоцкага, Рубцова і іншыя творы, якія раней не вывучаліся ў сярэдняй школе.

Абсалютна новы і падручнік "Руская мова – 8" (аўтары – Л.А.Мурына, А.Я.Долбік і інш.). Ён падабаецца і вучням, і настаўнікам. Спадзяемся, што пасля дапрацоўкі гэты, пакуль эксперыментальны, падручнік будзе адпавядаць усім патрабаванням школьнай філалагічнай адукацыі. Хацелася б, каб у працэсе вывучэння рускай мовы нашы вучні больш займаліся развіццём арфаграфічных і пунктуацыйных навыкаў, а не вывучэннем тэмы "Тэкст", якая ў наступных класах, як паказвае вопыт, ім не так ужо і патрэбна. Мала ўвагі ўдзяляецца ўрокам па развіццю мовы, школьнікі не валодаюць навыкамі складання плана, праграма не адводзіць часу на вучэбныя сачыненні і пераказы...

Увогуле, падручнікі ў параўнанні з падручнікам па рускай мове для 5 класа, які вельмі крытыкаваўся, значна палепшыліся. Гэта звязана з тым, што ў работу па іх стварэнню ўключыліся метадысты і вучоныя, якія спецыялізуюцца на распрацоўцы школьнага мовазнаўства.

Ала КЫСАВА, настаўніца сусветнай мастацкай культуры вышэйшай катэгорыі (стаж працы - 32 гады):

– Эксперыментальны курс па сусветнай мастацкай культуры (аўтары – А.С.Лапцёнак, В.В.Пазнякоў і інш.) лічу цікавым. Але трэба ўлічваць, што падручнік для 9 класа павінен быць працягам таго, з чым вучні ўжо знаёміліся ў 8-м класе. На маю думку, у падручніку (і асабліва ў хрэстаматыі) трэба скараціць аб'ём інфармацыі, дабавіць слоўнік тэрмінаў, зрабіць падручнік больш даступным для вучняў.

Напрыклад, раздзел "Чалавек у пошуках гармоніі" настолькі складаны, што вучні за адведзеныя чатыры гадзіны паспяваюць засвоіць толькі асноўныя вывады, а філасофскія разважанні застаюцца па-за іх увагай.

Што да хрэстаматыі (складальнікі – В.Ф.Таланцава, А.Б.Гарбуноў), дык адзін яе аб'ём можа прывесці ў адчай любога, нават самага здольнага вучня.

Заўвагі ёсць і па раздзелу "Музычнае жыццё Беларусі". Гэты раздзел больш падыходзіць настаўніку музыкі, а выкладчыку СМК даволі складана патлумачыць школьнікам спецыяльныя тэрміны і паняцці.

Вольга СЕНЧАНКА, настаўніца гісторыі першай катэгорыі (стаж працы - 25 гадоў):

– Якім павінен быць падручнік гісторыі? Цікавым і даступным. Які падручнік мы маем у рамках эксперыменту? На гэтае і другое пытанні я адкажу крыху пазней.

Такім чынам, падручнік па сусветнай гісторыі для 8 класа (аўтары – В.С.Кошалеў, І.В.Аржахоўскі і інш.). Тэма – "Расія першай паловы XIX стагоддзя". Якія пытанні трэба вывучыць? Іх шмат – пачынаючы з характарыстыкі тэрыторыі і насельніцтва і заканчваючы Крымскай вайной. Трэба разгледзець пытанне і аб Айчыннай вайне 1812 года. У падручніку – толькі адно прозвішча М.І.Кутузава (вайна – гераічная, народная), у параграфе – аб усім і ні аб чым. Таму не ведаюць вучні гісторыі і не будуць ведаць. Ці цікавы падручнік? Думаю, што не.

Ці даступны? Аўтары ставяць перад школьнікамі задачу вывучыць сем складаных пытанняў, ахарактарызаваць усю першую палову XIX стагоддзя. Магчыма гэта? Думаю, што не.

Але гаворка ідзе пра эксперыментальны падручнік. Таму спадзяюся, што аўтары ўлічаць крытычныя заўвагі настаўнікаў, і падручнік стане больш даступным і цікавым.

Іна ІСАКОЎСКАЯ, настаўніца тэхналогіі другой катэгорыі (стаж працы - 19 гадоў):

– Прадмет выяўленчае мастацтва – сродак развіцця творчых здольнасцей вучняў. Школьнікам прапануюцца два падручнікі – "Мастацтва бачыць свет" (В.Ф.Таланцавай) і "Выяўленчае мастацтва" для 5-7 класаў пад рэдакцыяй Н.Д.Мінц.

Падручнік "Мастацтва бачыць свет" накіраваны на знаёмства з айчыннай і сусветнай культурай, з творамі мастацтва розных відаў і жанраў. Але ці магчыма знаёмства вучняў з творамі мастацтва па слоўнаму апісанню? Не. Вучань павінен убачыць гэтыя творы, адчуць колер, характар персанажаў, стаўленне аўтара да сваіх герояў. Таму наяўнасць добрага ілюстрацыйнага матэрыялу неабходна пры вывучэнні прадмета "выяўленчае мастацтва". Падручнік "Мастацтва бачыць свет", на маю думку, перагружаны інфармацыяй.

А вось падручнік "Выяўленчае мастацтва" заслугоўвае добрай ацэнкі. У ім падаюцца не толькі тэарэтычныя звесткі, але прапануюцца і практычныя заданні, якія вучні могуць выканаць не толькі разам з настаўнікам, але і самастойна. Падручнік трэба дапоўніць слоўнікам тэрмінаў.

Святлана САЙКОЎСКАЯ, настаўніца музыкі першай катэгорыі (стаж працы - 19 гадоў):

– 1-4 (0-3) класы займаюцца па старой праграме Д.Б.Кабалеўскага, перакладзенай і дапоўненай беларускімі вучонымі. З 5 класа школа перайшла на новую эксперыментальную праграму, распрацаваную В.Д.Юркевіч, і адразу атрымала новы падручнік, які адрозніваецца ад тых, з якімі нам даводзілася мець справу ў пачатковай школе. Ён мае пяць раздзелаў.

У раздзеле "Слухаем музыку" ў 5 класе вучні знаёмяцца з такім музычным жанрам, як опера, з вядомыміópернымі кампазітарамі, гісторыяй стварэння, сюжэтамі і музыкай найбольш папулярных опер XVIII-XIX стагоддзяў. У 6 класе вывучаюць гісторыю развіцця музычных інструментаў і музыку розных эпох, пачынаючы з Сярэдневякоўя і Рэнесансу і заканчваючы Класіцызмам. Школьнікі могуць паслухаць, як гучаць сапраўдныя музычныя інструменты розных эпох. У 7 класе вучні знаёмяцца з музыкай замежных і рускіх кампазітараў XIX стагоддзя. І на гэтым музычная асвета заканчваецца. Такое ўражанне, што ў XX стагоддзі музыка перастала развівацца. Прадмет быў заменены на "сусветную мастацкую культуру".

Раздзел "Наша спадчына" знаёміць з абрадавымі песнямі, звязанымі з каляндарна-земляробчым цыклам, а пытанні-каментарыі да кожнай песні дапамагаюць замацаваць звесткі аб элементах музычнай мовы.

Раздзел "Наша творчая лабараторыя" дапамагае асвоіць элементарныя віды кампазітарскай творчасці, вучыць, як з верша стварыць песню і нават цэлую музычную кампазіцыю, а таксама знаёміць з рознымі спосабамі складання рытмічнага акампанемента з выкарыстаннем музычных інструментаў.

Увогуле, падручнікі і праграма – неблагія. Яны сапраўды дапамагаюць развіваць кругагляд і даюць добрыя веды. Аднак новая праграма, як і старая, мае пэўныя мінусы. Напрыклад, у 5 класе пры вывучэнні оперы як музычна-драматычнага твора дзецям прапануецца стварыць уласны твор, пачынаючы ад выбару сюжэту, распрацоўкі лібрэта і заканчваючы сачыненнем асноўных вакальных нумароў з аркестравым суправаджэннем. Вучню, які не наведвае музычную школу, справіцца з такім заданнем практычна немагчыма.

Творы, якія ўключаны ў раздзел "Песні для развучвання на слых", цікавыя, развіваюць мастацкі густ і любоў да музыкі. Але, на маю думку, многія проста не адпавядаюць узроставым асаблівасцям дзяцей. Напрыклад, складаныя для спявання "Ave, Maria!" Ф.Шуберта, "Персідскі марш" І.Штрауса (6 клас), "Спадарожная песня" М.Глінкі, "Кахаю цябе" Э.Грыга, "Ты цудоўная, о Радзіма наша" (хор з оперы "Навуходаносар") Дж.Вердзі (7 клас). Гэтыя творы больш падыходзяць да ўзорнага хору.

Меркаваць пра новую эксперыментальную праграму В.Д.Юркевіч складана яшчэ і таму, што мы не бачылі падручнікаў па музыцы для пачатковай школы і падагульняючага падручніка для 8 класа, які павінен паставіць кропку і паказаць, што неабходна ведаць школьнікам і чаму іх трэба навучыць. Спадзяемся, што распрацоўшчык праграмы зможа давесці гэтую справу да канца, і нашы дзеці ў недалёкай будучыні сапраўды стануць дасведчанымі ў музыцы людзьмі з высокім мастацкім густам.

Паэтычны каляндар

Сакавік

18 сакавіка 2002 г. - 160 гадоў з дня нараджэння Стэфана Малармэ (1842-1878), французскага паэта.
20 сакавіка 2002 г. - 105 гадоў з дня смерці Апалона Майкава (1821-1897) рускага паэта.
22 сакавіка 2002 г. - 170 гадоў з дня смерці Ёгана Вольфганга Гётэ (1749-1832), нямецкага паэта.
27 сакавіка 2002 г. - 175 гадоў з дня смерці Дзмітрыя Венявіцінава (1805-1827), рускага паэта.
28 сакавіка 2002 г. - 110 гадоў з дня смерці Уолта Уітмэна (1819-1892), амерыканскага паэта.

Стэфан МАЛАРМЭ

Летняя журба

Ляжыш, стаміўшыся, пад сонцам на пяску,
Ад валасоў тваіх прамень разносіць ззянне.
Ён курыць фіміям, упаўшы на шчаку,
І разбаўляючы слязьмі настой кахання.

Страсаючы са слоў маёй тугі луску,
Ты сунімаеш губ маіх дрыжанне:
"Пад ценем пальмаў, у глухім кутку,
Не зробіць мумія адною нас дыханне".

Ды валасы твае - як халадок лісця:
Душу ўталіўшы ў іх, дасягнеш Нябыцця.
Хіба ты ведаеш, у чым яго значэнне?

О смак румянаў, соль слязы твае!
Магчыма, толькі ў іх мае збавенне -
Беспачуццёвасць і блакітнасці спакой.

Апалон МАЙКАЎ

Беларуская песня

"Ой, сыночкі мае, сакалікі,
Ой, дачушкі мае, галубачкі!
Калі прыйдзе мой час, паміраць пачну,
Вы навокал мяне збярыцеся!"

Па святліцы хадзячы, сынкі шэпчуцца,
Як матулечку ім хаваць.
Па святліцы хадзячы, зяці шэпчуцца,
Як дабро дзяліць-разбіраць.

Ой, дачушачкі, нібы галубачкі,
Ды навокал матулі ўюцца,
А нявестачкі, па святліцы хадзячы,
Перамігваюцца ды смяюцца.

Жураўлі

Ачнуся ад развагі і вочы
Падняць імкнуся ад зямлі:
У цёмнай сіні да паўночы
Ляцяць клінамі жураўлі.
І з неба ў водблiску
світальным
Іх крык, а ціх звон ідзе,
Як і палям
патрыярхальным,
Вітанне лесу і вадзе!
Тут і вады і лесу ўволю,
А ніва ў збожжы
веснавым,
І думаць і казаць на долю
Не дадзена
на свеце ім.

Летні дождж

"Золата, золата падае з неба!" -
Дзеці крычаць і бягуць за дажджом...
- Хопіць вам, дзеці, яго мы збяром,
Зернем збяром залацістым, каб дом
Поўніўся пахам духмянага хлеба.

Ёган Вольфганг ГЁТЭ

Новае каханне, новае жыццё

Сэрца, сэрца,
што з табою?
Што збянтэжыла
твой сон,
Нібы ты за светлай мрояй
Зноў імчышся наўздагон?
Знікла ўсё,
чым ты гарэла,
Што любіла, што хацела,
Прагу працы і спакой,
І цяпер ты зноў з бядой.

Гэтай сілаю бунтоўнай
Юнай чыстай пекнаты,
Сном жаноцкасці
чароўнай
Зноў ахоплена ты.

Ты нявалі, сэрца, рада,
Дзе цябе чакае здрада.
Як з палону мне ўцячы,
Волю крылам зберагчы?

Ах, ратуйце, ах,
мне млосна,
Прыпыніцца я хачу,
Ды на ніточцы дзівоснай
Навакол яе скачу.
Жыць у клетцы
чарадзейнай
Прагай волі
безнадзейнай -
Не найгоршае ў жыцці?
Ах, каханне, адпусці!

Той, што пайшла

Дык ты пайшла? Ні сном, ні ўздыхам
Я не грашыў перад табой.
Яшчэ лаўлю я звычным слыхам
І гукі слоў, і голас твой.

Як падарожнік у чаканні
Глядзіць у неба дзень пры дні,
Так вечны жаўранак ранні
Пад ім спявае ў цішыні.

Як погляд сочыць у задуме
За тым, як хмаркі ў свет імчаць,
Вось так і вершы мае ў суме
"Вярніся! Ты куды?" - крычаць.

Дзмітрый ВЕНЯВІЦІНАЎ

* * *

Перад абраннікам натхнення
Ты горды розум свой схіляй,
Ды ў асалодзе захаплення
Не кожнай арфе давярай.
Няшмат сустрэнецца прарокаў,
Якія б з тайнаў прыйшлі,
Дзе ёсць напышлівасць урокаў
Са словам неба на зямлі.

Уолт УІТМЭН

Калі ёсць такія дары

Калі ёсць такія дары, Амерыка, - Амерыка,
Упэўненая ў сабе, у імкненні наперад,
бачачы перад сабою
ўвесь свет, -
Моц, багацце, прастору - усё, што ёсць у цябе,
Калі ёсць такія і ўсе іншыя дары, якія сышлі на цябе, -
Што, калі б на адзін з іх у цябе паменшала (апошняя з невырашальных праблем)?
І ты страціла самае галоўнае:
падараваных табе найчароўнейшых
жанчын?
Што калі б яны зніклі?
Высокая жаноцкасць, харавство, дасканаласць, здароўе,
Якія дасталіся табе, - найвялікшы твой дар?

Пераклаў Яўген МІКЛАШЭЎСКІ.

"Ты ўсім нам свеціш"

Аляксандра УСЦІМЕНКА

Аляксандра Іванаўна Усціменка (29.09.1948-4.02.2002) - кандыдат педагагічных навук, дацэнт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры. Ураджэнка Краснадарскага краю, выпускніца Ленінградскага інстытута культуры, сваё прафесійнае жыццё яна прысвяціла бібліятэчнай справе і вышэйшай бібліятэчнай адукацыі Беларусі. Плённы навукоўца, спецыяліст у галіне інфарматыкі і сацыяльных камунікацый, А.І.Усціменка пакінула ў спадчыну студэнтам і выкладчыкам, бібліятэкарам-практыкам арыгінальныя ідэі і распрацоўкі, шматлікія навуковыя, вучэбныя, метадычныя публікацыі. Бадай, толькі вузкае кола блізкіх сяброў знаёмае з яе паэтычнай творчасцю. І хаця колькасць гэтых радкоў не такая вялікая, як навуковых артыкулаў, а творы - без назваў альбо "з грыфам" "у альбом", менавіта яны "дакументальныя" сведкі высакароднасці яе сэрца, шчодрасці душы, чалавечай прыгажосці, жаноцкасці. Побач з імі - водгукі калег на заўчасны адыхад А.І.Усціменка з жыцця, своеасаблівае паэтычнае развітанне з ёю.

В.М.Бигезе

Если в женщине есть доброта,
теплота,
Значит, женщина состоялась.
А когда к ним еще легкий нрав,
красота,
Чуть лукавства,
кокетства малость...

Обаянье, веселость,
уменье понять,
Поэтичность души,
звонкий голос
И стремление многих
согреть и обнять,
Поддержать и взрастить,
как колос!..

В общем, тост мой за Женщину,
ее Свет,

Ее хрупкость и стойкость,
надежные руки,
Терпеливое "да"
и притворное "нет"
И за то, что спасает от мрака
и скуки!

И.В.Мельник

Сорок пять, сорок пять...
Вот и ягодка опять!
Эх, еще бы годы вспять,
Да все заново начать!
Удивиться, повстречать,
Сбросив зрелости печать...
Просто жить - как пятью пять,
Злых людей не замечать,
Вновь с надеждой чуда ждать,
Сметь, смеяться и летать,
Необъятное объять,
Безрассудно раздавать,
С легкостью все принимать,
Никогда не унывать,
Вешней веткой зацветать
И звенеть, как в двадцаць пять!
Сорок пять, сорок пять...

Л.А.Демешко

Недаром звался Ваш отец
Адамом,
И Бог Вас женщиной
создал недаром.

Ведь женщина - добро и зло,
Комфорт опасный.
Быть женщиной легко и тяжело
И все-таки прекрасно!
Так пусть же милосердный Бог,
что дал Вам долю,
Как прежде,
щедро любит Вас и холит!

Л.Г.Амелькович

Мой милый, добрый человек,
Наш суетный 20 век
Тебя частенько огорчает,
И боль, как пепел, оседает
На дно души...

Но все-таки сдаваться стрессам,
Тоске, уныния завесе,
Годам, судьбе, хандре и грусти -
(Ведь боль когда-нибудь
отпустит!) -
Ты не спеши...

В груди ведь сердце не пустое -
В нем столько нежности, тепла...
Пусть нынче время не простое:
То дождик плачет,
то хохочет мгла,

Но жизнь прекрасна,
все равно прекрасна!

Не верь, что сказка
в сердце отцвела.
Пусть жизнь твоя идет
легко и ясно,
Пусть Бог тебе
воздаст сполна
Все то,
чего Судьба не додала!..

Светлай памяці Аляксандры Іванаўны Усціменка прысвячаецца

Лілія ДЗЯМЕШКА

Зімою зямля астывала,
Мяцеліца біла праз край...
Свечка жыцця дагарала,
Душу заклікала ў рай.

А сябрам так хацелася крыкнуць:
"Сваціся, агеньчык, не згінь!"
Бо розум не можа ўцяміць
Адыход твой у росквіце сіл.

Пайшла ты. Як быццам зарніца,
Пагасла на досвітку дня.
Ты ўзыдзеш яшчэ, як пшаніца
Штогод падымае зярня...

Валянціна БІГЕЗА

У жыццё ўляцела бліскавіцай,
Прамільгнула ў ім, нібы вясёлка,
Не паспеўшы ўволю наталіцца,
Адляцела ў неба яснай зоркай.

І адтуль ты свеціш нам і грэеш,
Каб перажылі мы ўсе напасці.
Для цябе заўжды было галоўным
Надзяляць таго, хто побач,
шчасцем.

І няхай мятуць зімой завеі
І дажджы ідуць на белым свеце,
Ты ў нашай памяці заўсёды
Зорачкай зіхціш
і ўсім нам свеціш.

Наталля ЛАЗУКА

Ішла па сцяжынцы жыцця,
як ляцела,
Чароўная птушачка, светлы анёл.
Гукала да неба сваёй дабрынёю,
А ў вечнасць пайшла
праз пакуты і боль.

Я веру, цудоўная, Божа - з табою.
Святая душа адляцела ў рай.
Хай нехта ўсміхнецца і скажа:
"Не веру",
Я ведаю: неба -
душы тваёй край.

Любоў ДАНІЛЕНКА

* * *

Нашым целам валодае тлен,
Толькі думкі -
субстанцыя вечная.
Цела можна ўзяць у палон,
Думкі - вольныя, нібы ветразі.

Вецер часу імчыць іх па свеце,
Сілу іх выпрабоўвае шторм,
Дзе слабыя - патонуць на мелі,
А высокім - прастора і плён.

Не баяцца яны пераваляў,
Не жахаюцца чорных глыбінь,
І нашчадкам, бязвусым і сталым,
Сівых продкаў нясуць напамін.

Заўтра — Міжнародны дзень тэатра

Жывая душа творцы

Кожная новая кніга прыносіць альбо радасць, альбо расчараванне. Іншым разам проста пакідае чытача абыякавым, не закрануўшы ні душы, ні сэрца, ні розуму. Гэтая ж кніга, скажу адразу, мне асабіста прынесла радасць. Радасць новай сустрэчы з добра знаёмым чалавекам, няўрымслівым творцам, нястомным шукальнікам, а галоўнае - адзначаным сапраўдным талентам.

Адгортваю прыгожую, з густам афармленую вокладку. Углядаюся ў партрэт аўтара. Так, гэта ён. Коля. Мікалай Мікалаевіч Трухан. Безудзельны фотааб'ектыў здолеў зафіксаваць жывое аблічча яго. У рысах твару, у вачах, якія нібыта прыглядаюцца да цябе, адчуваеш неардынарную, неспакойную і ў той жа час уважлівую да суразмоўцы натуру. Гэтае адчуванне жывой душы аўтара не пакідала мяне ўвесь час, пакуль я чытаў кнігу. Не проста чытаў, а размаўляў з Мікалаем Мікалаевічам. Нават спрачаўся падчас. Як пры жыцці. А спрачацца ён любіў. І ўмеў. Умеў адстойваць сваю мастацкую пазіцыю, сваё асабістае бачанне той ці іншай з'явы мастацтва. І не было розніцы - значная гэта з'ява альбо так, дэталь, дробязь. Для яго на тэатры дробязяў не існавала.

Міжволі прыходзяць на памяць асобныя эпізоды нашага даўняга і даволі працяглага знаёмства.

Некалі я быў дырэктарам Беларускага рэспубліканскага тэатра юнага гледача. Мікола Трухан - артыстам таго ж тэатра. І трэба сказаць, заўважным артыстам. Варта прыгадаць хаця такія ролі, як сэр Тобі ў шэкспіраўскай "Дванаццатай ночы", пастаўленай Барысам Эрыным, і Трыгорын у чэхаўскай "Чайцы", пастаўленай тагачасным галоўным рэжысёрам тэатра Рыгорам Баравіком. О, якія гэта былі розныя вобразы! Калі ў першым выпадку мы бачылі вясёлага і бяздумнага валацугу, прыхільніка Бахуса, дык у другім - самавітага, задаволенага сабой мэтра літаратуры. Цяжка было нават паверыць, што іграе іх адзін і той самы акцёр. Хаця грымам Трухан амаль не карыстаўся. Усё вырашалася ім за кошт унутранага пераўвасаблення, пранікнення ў духоўны і душэўны свет персанажа, спазнання адметнасцяў ягонага характару.

Ну, чаго, здавалася б, яшчэ жадаць?! Іграй у насалоду і сабе самому, і гледачам, ствaрай новыя сцэнічныя вобразы, карыстайся тым, што табе дадзена Богам. Але гэта было б не па-труханаўску. Ён не мог задаволіцца нечым адным, не мог адмовіцца ад пошукаў і жыць спакойна, так бы мовіць, спачываючы на лаўрах.

Аднаго разу Рыгор Баравік даволі заклапочана спытаўся ў мяне:

- Ці ведаеш ты, што Трухан з Баркоўскім маюць намер самастойна ставіць спектакль?

Не, я гэтага не ведаў. У афіцыйных планах тэатра такое не было прадугледжана. Але я добра ведаў Трухана і яго неразлучнага сябра Віталя Баркоўскага, таксама артыста Тэатра юнага гледача. "Што ж, - падумаў сам сабе, - гэтыя нешта могуць..." А ўголас спытаўся:

- На што ж яны нацэліліся?

- Пакуль што ў сакрэце трымаюць. Але нешта, відаць, наватарскае.

- А сцэна? Яна ж у нас вольнай не бывае.

- Ды яны не на сцэне.

- Дзе ж?

- Недзе ў закуліссі...

Параіўшыся, мы вырашылі не ўмешвацца ў творчыя пошукі нашых наватараў і не замінаць ім. Праўда, аніякай матэрыяльнай дапамогі таксама не аказвалі. Ні дэкарацыямі, ні касцюмамі... Ды і самі яны не турбавалі нас просьбамі аб дапамозе.

Неўзабаве нас з Баравікам запрасілі на прагляд спектакля.

- Улічыце, - папярэдзіў, крыху хвалюючыся, Трухан, - спектакль пачынаецца не з таго моманту, як вы ўладкуецеся ў крэслах, а вось зараз, тут... з першага кроку да месца дзеяння...

Мы спускаліся па вузкіх прыступках так званай закуліснай часткі, адчынялі рыпучыя металічныя дзверы, асцярожна, ледзь не вобмацкам, сунуліся па зацемненых сутарэннях пад сцэнічным кругам і нарэшце апынуліся ў невялікім пакоі, які на гэты раз уяўляў сабой і сцэну, і глядзельную залу. Усе - і выканаўцы і гледачы - былі ўжо на месцы. У пакоі панавала мёртвая цішыня. Як на пахаванні. Цьмяна паміргвалі свечкі. А пасярод пакоя, на стале, ляжала жанчына. Нібыта нябожчыца...

З пачатковых рэплік я зразумеў: "Апошні тэрмін" Валянціна Распуціна.

Так, гэта былі першыя подступы Мікалая Трухана да творчасці знакаміта-

М.М. Трухан

ЧАКАННІ

га на той час рускага празаіка.

Я невыпадкова ўзгадаў пра ўсё гэта. У кнізе, якая дала мне падставу для цяперашняй размовы, змешчана п'еса "Пажар", створаная М.Труханам паводле аповесцей В.Распуціна "Развітанне з Мацёрай" і "Пажар". І, неабходна сказаць, творчы ўзровень яе - значна вышэйшы за тую інсцэніроўку, якую мы бачылі некалі ў тэатральным пакоі. Хаця і яна пакінула моцнае ўражанне, якое не знікла, не сцерлася па сённяшні дзень.

Шмат чаго засталося ў памяці. І сумеснае з Баравіком гасцяванне ў Міколавых бацькоў у вельмі прывабным сваёй прыбранасцю і чысцінёй дамку на ўсходняй ускраіне Плешчаніц. І падарожжа па выбітай і гразкай дарозе да возера ў густым і бязлюдным лесе. Вада ў возеры была надзвычай чыстая, але рыба - ані не лавілася. Затое "юшка" з аднаго акунька і нядаўна аскубленай курыцы, прыхопленай Мікалаем з дому таемна ад нас, аказалася надзіва смачнай. А якое было неба над возерам! Глядзіш у ягоную сінечу і адчуваеш сябе мізэрным, нічога не вартым стварэннем у загадкавай і неспасцігальнай светабудове...

Можа, я і не стаў бы ўзгадваць пра такія эпізоды нашага знаёмства з Труханам. Яны ж як быццам не маюць непасрэднага дачынення да ягонай кнігі. Але ў той жа час менавіта яны даюць мне сёння ключ да разумення душы творцы, якая ўмяшчала ў сабе і невялікае беларускае мястэчка з мілым дамком на ўскраіне, і неабсяжныя далячыні касмічнай прасторы.

Вось і ў кнізе: з аднаго боку - Анатоль Кудравец, Іван Мележ, Янка Купала, з другога - Мікалай Гогаль, Уільям Шэкспір. А яшчэ - Уладзімір Караткевіч, Алесь Разанаў, Францішак Аляхновіч...

Дарэчы, Францішка Аляхновіча Трухан лічыў беларускім Шэкспірам. Пра гэта неаднойчы казаў у прыватных гутарках. Гэта даводзіў спектаклямі па творах гнанага і нялюбага ўладам драматурга на сцэне заснаванага ім жа тэатра-студыі з загадкавай і шматзначнай назвай - "Дзе - Я?" У назве спалучаліся і прага дзеяння, і неадольнае імкненне вызначыць сваё месца ў грамадстве, у творчасці, у Сусвеце, нарэшце. І тое, і другое - неад'емныя якасці Трухана-творцы, Трухана-шукальніка, Трухана-наватара тэатральнага мастацтва. Гэтымі адметнымі рысамі аўтара наскрозь прасякнута яго кніга. Ад першай старонкі да апошняй. Нават у назве яе ёсць нешта сваё, асабістае, адметнае, што выходзіць за межы агульнапрынятых правілаў. "Чаканні..." Прыдзірлівы знаўца мовы, скрупулёзны настаўнік могуць запярэчыць. Як так, маўляў, тлумачальны слоўнік беларускай мовы падае гэта слова толькі ў адзіночным ліку, а тут... Прызнаюся, і я грэшны ў гэтых адносінах. Не заўсёды трымаўся слоўнікаў. Больш спадзяваўся на жывую гаворку. У свае маладыя гады ў адным з вершаў таксама ўжыў слова "чаканні". У множным ліку! Адзіночнага мне яўна не хапала. І што ж? Суровыя выдавецкія рэдакцыі пагадзіліся са мной. І цяпер я глыбока перакананы, што слова "чаканні", вынесенае на вокладку кнігі М.Трухана, як нельга лепш адпавядае і зместу яе, і самому духу творчасці аўтара.

Ён чакаў. Усё жыццё чакаў. Беручыся за новую працу, спадзяваўся, што гэта нарэшце будзе тое адкрыццё, якому варта аддавацца да канца, без рэшткі. Ці дачакаўся? У нечым - так. Пра гэта сведчыць кніга. А ў нечым... Хто ведае. Мастацкая творчасць - справа складаная, непрадказальная.

І яшчэ - ён заўсёды чакаў азарэння. Азарэння ў спасціжэнні драматургічнага матэрыялу. Азарэння ўласнай душы. Адсюль, відаць, такі смелы падыход да зусім розных па жанрах твораў Шэкспіра, Гогаля, Аляхновіча...

Ну, як, здавалася б, можна спалучыць у адзінае цэлае гогалеўскія "Мёртвыя душы", "Сарачынскі кірмаш", "Вечары на хутары каля Дзіканькі"? Альбо "Ладдзю Роспачы" і "Хрыстос прызямліўся ў Гародні" У.Караткевіча? Альбо "Круці, не круці - а трэба памярці..." і "У кіпцюрах ГПУ" Ф.Аляхновіча? Аказваецца, можна! М.Трухан рашуча браўся за рызыкоўныя эксперыменты і рабіў тое, што падказвала сэрца, на што штурхала натхненне. І ў выніку - амаль заўсёды дасягаў задуманага, перамагаў. Гэта яскрава пацвярджаюць творы, змешчаныя ў кнізе. Кожны з іх - творчы эксперымент.

Таму і сама кніга мае эксперыментальны характар. Я, шчыра кажучы, такіх кніг яшчэ не сустракаў. У ёй захавалася жывая душа творцы. І гэта, як я казаў ужо, прынесла мне сапраўдную радасць. Падзякаваць за гэтую радасць я хачу укладальніку кнігі Сафіі Русак, без руплівай і самаадданай працы якой нічога не адбылося б і чытач не атрымаў бы той асалоды, што атрымаў я.

Не магу не пагадзіцца з доктарам мастацтвазнаўства, прафесарам Анатолем Сабалеўскім, які ў прадмове да выдання кажа: "Найперш - гэта будзе багаты і разнастайны матэрыял для аматарскай драматычнай творчасці ды і для прафесійных калектываў таксама. Для прадстаўнікоў апошніх вельмі небескарысным будзе пазнаёміцца, як тую ці іншую рэч разумеў, знаходзіў свой ключ, мастацкае вырашэнне папярэднік".

Застаецца пашкадаваць, што такая цікавая і карысная кніга выдадзена зусім мізэрным накладам. Яе не ў кожнай навучальнай установе, не ў кожнай бібліятэцы знойдзеш!

Артур ВОЛЬСКІ.

Весткі

Знакамітая калекцыя Радзівілаў

На выставе, якая адкрылася ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук, упершыню прадстаўлены кнігі знакамітай калекцыі бібліятэкі Нясвіжскай ардынацыі Радзівілаў.

Важна адзначыць, што магнаты большасць выданняў набывалі ў Польшчы, Галандыі і Германіі. І невыпадкова: там знаходзіліся лепшыя тыпаграфіі Еўропы. Збор, які атрымаўся ў выніку, у гісторыі кніжнай культуры па свайму саставу, зместу і храналогіі унікальны. Найбольш шырока прадстаўлены пласт гістарычнай тэматыкі. Тут знаходзяцца перакладныя выданні класікаў антычнасці, кнігі па дакладных навуках, геаграфіі, тэалогіі, мовазнаўству, юрыспрудэнцыі, мастацтвазнаўству і, вядома, гісторыі, філасофіі і культуры.

Выклікаюць непадробную цікавасць настольныя календары XVIII стагоддзя, прыжыццёвыя выданні класікаў мастацкай літаратуры і філасофскай думкі: Вальтэра, Гюго, Гётэ, Карамзіна. Безумоўна, яны з'яўляюцца каштоўнымі экземплярамі. Рарытэтная калекцыя была вывезена ў Германію ў час Вялікай Айчыннай вайны, але потым вернута ў сталіцу нашай рэспублікі. Цяпер даследавана толькі нязначная частка ўсёй гэтай спадчыны, але работа працягваецца. Для яе завяршэння аддзелу рэдкіх кніг спатрэбіцца каля трох гадоў.

У Літве, Польшчы, Расіі, Фінляндыі знаходзяцца астатнія часткі Нясвіжскай ардынацыі Радзівілаў.

"Нам тут жыць"

На рахунку Беларускай маладзёжнай арганізацыі "Новыя асобы" нямала цікавых задумак і праектаў. У іх ліку "Дапаможам знайсці сябе", "Моладзь - XXI стагоддзе", "Творчае самавыражэнне для лепшага ўзаемаразумення", "Моладзь і злачыннасць", "Абарані сябе", "Нам тут жыць".

У іх знайшла непасрэднае ўвасабленне работа гэтай арганізацыі па аказанні дапамогі і садзейнічанні дзіцячаму цэнтру для падлеткаў з нешчаслівых сем'яў, арганізацыя тэатральных пастановак па праблемах сучаснай моладзі на сцэнах Беларусі і Англіі, абмен вопытам работы па праблемах барацьбы са злачыннасцю ў краінах Еўропы і правядзенне серыі семінараў па актуальных маладзёжных праблемах.

Важна адзначыць, што "Новыя асобы", як і пяць гадоў назад, засталіся маладымі ў душы, стаўшы больш старэйшымі, вопытнымі і мудрымі. Сёлета імі плануецца ажыццяўленне даволі сур'ёзных, але арыгінальных пачынанняў па праектах "Нам тут жыць" і "Моладзь і дэмакратыя". Асаблівая ўвага звернута на арганізацыю сумеснага азнаямляльнага візіту з італьянскай маладзёжнай арганізацыяй, а таксама правядзенне іншых мерапрыемстваў у гэтым напрамку.

Асноўнымі мэтамі з'яўляюцца падтрымка творчай ініцыятыўнай моладзі ў галіне культуры, адукацыі, інфармацыі і экалогіі, умацаванне міжнароднага супрацоўніцтва, дасягненне ўзаемаразумення сярод моладзі розных краін. "Новыя асобы" садзейнічаюць развіццю маладзёжнага валанцёрскага руху ў Беларусі і павышэнню прафесійных якасцей моладзі. Яны маюць на мэце правядзенне экалагічнай акцыі пад назвай "Нам тут жыць" па падрыхтоўцы да вясенне-летняга сезону парка-музея камянёў ва Уруччы.

І сапраўды, у краіне існуе вялікая колькасць закінутых паркаў, сквераў, культурна-аздараўленчых зон, месцаў адпачынку. "Музей камянёў" - адзін з іх. Гэта асаблівы унікальны прыродны куток - 2000 ледніковых камянёў знайшлі тут сваё месца і ўзяты пад ахову. Размешчаны яны ў некалькіх тэматычных экспазіцыях.

Ёсць тут і "Карта Беларусі" - цэнтральная і найбольш аб'ёмная частка. Яна адлюстроўвае асноўныя элементы беларускага рэльефу і арыентавана па напрамках свету, дзе выдзелены асноўныя азёры і абласныя цэнтры, а пешаходныя сцяжынкі імітуюць рэкі.

Непаўторную прыгажосць ландшафту нашага краю перадаюць валуны. Сюды іх прынеслі вялізныя мацерыковыя леднікі. Неаднаразова пакрывалі яны ў апошні мільён гадоў паўночнае паўшар'е Зямлі. З цягам часу ледніковыя валуны становяцца вялікай рэдкасцю і захоўваюцца цяпер толькі ў музеях і запаведніках.

Свой першапачатковы выгляд музей камянёў сёння страціў і стаў зусім непатрэбнай, "асацыяльнай" тэрыторыяй (тут распіваюць спіртныя напоі, ёсць выпадкі вандалізму, праводзіцца выгул сабак).

"Нам тут жыць!" - першы крок у вырашэнні гэтай праблемы. Як можна паўплываць на сітуацыю?

У час інфармацыйна-культурнай акцыі будзе праведзена сацыялагічнае апытанне аб тым, ці ведаюць жыхары горада пра існаванне такога парку-музея. Распаўсюджаны адпаведныя афішы, буклеты з фотаздымкамі, гісторыяй стварэння і канцэпцыяй музея. Разгорнецца, безумоўна, і падрыхтоўка да вясенне-летняга сезона, навядзенне парадку на тэрыторыі, пасадка раслін розных відаў, прывядзенне ў належны стан газонаў. Для ўсіх удзельнікаў гэтага мерапрыемства пройдзе вячэрняя акцыя, дзе будзе дадзены канцэрт вядомых музыкантаў, адбудуцца экалагічныя конкурсы і выстава "знаходак". На ёй будуць прадстаўлены прадметы, выяўленыя ўдзельнікамі акцыі "Нам тут жыць" у час уборкі парку-музея.

Вялікі падарунак

Нядаўна адкрылася новая карцінная галерэя ў горадзе над Сожам.

Калекцыя твораў, якая цяпер тут экспануецца, падаравана Гомелю "чалавекам стагоддзя", народным мастаком краіны, лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі, акадэмікам жывапісу, прафесарам Гаўрылам Вашчанкам.

Для ўсіх знаўцаў культуры нашай дзяржавы гэта, безумоўна, вялікі падарунак.

Пётр ШУБЯНОК.

Галоўны рэдактар Аляксандр Гайдук

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Рэгістрацыйны нумар 197.

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.
Тэлефоны прыёмнай рэдакцыі: 36-91-42; намеснікаў галоўнага рэдактара — 36-90-63, 36-40-63; бухгалтэрыі — 36-53-22; рэкламы — 36-53-22; аддзелаў: школ — 36-43-62; праблем выхавання — 36-43-71; інфармацыі — 36-43-71; навукі і ВНУ — 36-44-25; кіравання адукацыяй, пісьмаў і сацыяльных праблем — 36-44-25; культуры — 36-41-55.
ФАКС: 36-53-22, bng@e-mail.ru

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.
Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб'явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах.
Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.
Адказны дзяжурны Уладзімір НОВІК.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку», 220013, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны.
Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12. Заказ № 1795
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 25.3.2002 г. у 18.10
Тыраж 30.000 экземпляраў.